

EVLİLİK BİRLİĞİNİN TEMSİLİ VE SÖZLEŞMELERİN NİSPİLİĞİ ÇERÇEVESİNDE YARGITAY HUKUK GENEL KURULU E. 2022/132 K. 2023/100 T. 22.2.2023 KARARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

*The General Assembly of Civil Chambers Decision
(E. 2022/132, K. 2023/100, 22 Feb 2023) within the Framework of Marital
Representation and the Principle of Privity of Contracts*

Elif KARA*

Özet

Bu makalede, Türk Medeni Kanunu'nun evlilik birliğinin temsiline ilişkin hükümleri ile borçlar hukukunun temel ilkelerinden olan sözleşmelerin nispiliği arasındaki ilişki, Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun 22.02.2023 tarihli ve E. 2022/132 K. 2023/100 sayılı kararı çerçevesinde incelenmektedir. İnceleme konusu kararda, eşlerden biri tarafından müşterek çocuğun özel okul kaydına ilişkin olarak bir eğitim kurumu ile imzalanan kayıt sözleşmesinden doğan borçlardan, diğer eşin hukuken sorumlu tutulup tutulamayacağı ele alınmıştır. Bu bağlamda, evlilik birliğini temsil yetkisinin kapsamı, üçüncü kişilerin iyiniyeti ve borçlar hukukundaki nispilik ilkesi arasındaki hassas denge tartışılmaktadır. Sözleşmelerin, nispilik ilkesi uyarınca yalnızca taraflarını bağlaması esası ile Türk Medeni Kanunu m. 188 vd. hükümlerinin sağladığı evlilik birliğinin temsiline ilişkin çerçeve karşılaştırmalı olarak değerlendirilmekte, kararın gerekçesi üzerinden sistematik bir çözümleme yapılmaktadır. Sonuç itibarıyla, aile hukukunda temsil yetkisinin üçüncü kişilere etkisi ile sözleşmenin nispiliği ilkesi arasında ortaya çıkan çatışmanın yargı içtihatları aracılığıyla nasıl yorumlandığı ve uygulamada ne şekilde somutlaştığı değerlendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Evlilik birliğinin temsili, olağan temsil, olağanüstü temsil, nispilik ilkesi, sürekli ihtiyaç, diğer ihtiyaç

Abstract

This article examines the relationship between the provisions of the Turkish Civil Code on the representation of the marital union and the fundamental principles of contract law, in particular the principle of privity of contract, within the framework of the landmark decision of the Supreme Court of Appeals, General Assembly of Civil Chambers, dated 22 February 2023, Case No. E. 2022/132, K. 2023/100. The decision under review considers whether one spouse may be held legally liable for a registration contract concluded by the other spouse with an educational institution for the enrolment of their joint child in a private school. In this context, the delicate balance between the scope of the authority to represent the marital union, the good faith of third parties, and the principle of relativity in the law of obligations is examined. Pursuant to the principle of privity of contract, which provides that contracts are binding only on their parties, the framework governing marital representation under Articles 188 et seq. of the Turkish Civil Code is comparatively assessed,

➤ Bu makale Etik Kurul iznine tabi değildir/This article is not subject to Ethics Committee permission.

➤ Makale Geliş Tarihi/Article Received Date: 15.09.2025

➤ Yayın Kurulu Kabul Tarihi/Editorial Board Acceptance Date: 30.10.2025

* Arş. Gör., Hacettepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Medeni Hukuk Ana Bilim Dalı, Ankara/Türkiye, elifkara22@hacettepe.edu.tr, <https://orcid.org/0009-0007-4913-6661>

with a systematic analysis of the court's reasoning. Ultimately, the article evaluates how judicial precedents interpret the conflict between the external effects of the power of representation in family law and the principle of privity of contract, and how this tension materialises in practice.

Keywords: Representation of the marital union, ordinary representation, extraordinary representation, principle of privity of contract, permanent need, other needs

GİRİŞ

Türk Medeni Kanunu, aile hukukuna ilişkin düzenlemelerle bir yandan evlilik birliğinin menfaatini korumaya, diğer yandan ise hukuki ilişkilerde öngörülebilirliği sağlamaya yönelik hükümler içermektedir. Bu bağlamda evlilik birliğinin temsiline ilişkin hükümler, eşlerin ortak yaşamı sürdürürken üçüncü kişilerle olan hukuki ilişkilerin geçerliliğini, kapsamını ve bu ilişkilerden doğan sorumluluk rejimini belirler. Eşlere temsil yetkisi tanıyan esas hüküm Türk Medeni Kanunu'nun¹ (TMK) 188. maddesidir. Bu hükümle eşlere, belirli şartlar altında evlilik birliğinin sürekli ve diğer ihtiyaçları bakımından birliği temsil etme yetkisi tanınmıştır. Böylece işlem yapan eş, işleme taraf olmayan diğer eş de borç altına sokacak şekilde üçüncü kişilerle hukuki ilişki kurabilir. Öte yandan, borçlar hukukunun temel ilkelerinden biri olan sözleşmelerin nispiliği ilkesi ise bir sözleşmeye taraf olmayan kişilerin, o sözleşmeden doğan borçlardan sorumlu tutulamayacağı yönündeki temel prensibi ifade etmektedir.

Bu makale, Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun (HGK) 22.02.2023 tarihli, E. 2022/132, K. 2023/100 sayılı kararı çerçevesinde, evlilik birliğinin temsili hükümleri ve sözleşmelerin nispiliği ilkesi arasındaki etkileşimi değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Söz konusu kararda, müşterek çocuğun özel bir okula kaydına ilişkin yalnızca babanın taraf olduğu sözleşmeden, annenin de sorumlu tutulup tutulamayacağı meselesi ele alınmıştır. Kararda eşlerden birinin tek başına yaptığı sözleşmeden, diğer eşin sorumlu tutulabilmesi için gereken şartlar tartışılmış; evlilik birliğini temsilin sınırları ile borç ilişkisinin tarafları arasındaki nispi nitelikli hukuki ilişki irdelenmiştir.

Çalışmada, anılan kararın gerekçeleri ışığında, evlilik birliğini temsil yetkisinin sözleşme ilişkilerine etkisi ve sözleşmenin nispiliği ilkesinin aile hukukuna yansımaları ele alınacaktır. Ayrıca temsil yetkisinin aşılması halinde (TMK m. 189/2), üçüncü kişilerin iyiniyetine ne ölçüde sonuç bağlanacağı somut olay özelinde değerlendirilecektir.

I. EVLİLİK BİRLİĞİNİN TEMSİLİ

A. Genel Olarak Evlilik Birliğini Temsil

Evlilik birliğinin temsili 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 188-191. maddeleri arasında Evliliğin Genel Hükümleri bölümünde düzenlenmektedir². Eşlerin

¹ 22/11/2001 tarih ve 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu (RG 8.12.2001/24607)

² İsviçre Medeni Kanunu'nda (ZGB) temsil yetkisinin kaldırılmasına ilişkin hüküm (Art. 174),

evlilik birliğini beraberce yönetmesinin bir yansıması olan sui generis nitelikli bu temsil³, birliğin ihtiyaçlarını gerçekleştirmek amacıyla eşlerden birinin, diğer eş de hukuken bağlayacak şekilde üçüncü kişilerle hukuki ilişkilerde bulunmasını ifade eder⁴. Evlilik birliğinin temsiline ilişkin hükümlerin amacı, eşlerden biriyle işlem yapan üçüncü kişilere karşı, eşlerin sorumluluk durumunun belirlenmesidir⁵. Bu temsilin TMK m. 188 vd. hükümleri uyarınca önemi ise eşlerden birinin evlilik birliğinin ihtiyaçları için yaptığı işlemde, işleme taraf olmayan eşin de onunla birlikte üçüncü kişilere karşı müteselsilen sorumlu olmasıdır⁶.

Kanun koyucu, eşlerden her birinin ortak yaşamın devamı süresince evlilik birliğinin *sürekli ihtiyaçları* bakımından birliği temsil etmesini kural olarak kabul etmiştir (TMK m. 188/1)⁷. Öte yandan sürekli ihtiyaçlar kapsamında olmayan *diğer ihtiyaçlar* için temsil, yalnızca belirli hallerde kabul edilmiştir⁸. Bu hallerden ilki işlem yapan eşin, diğer eş veya haklı sebeplerle hâkim tarafından yetkili kılınmasıdır. Diğeri ise gecikmede sakınca bulunan bir durumun varlığı halinde işleme taraf olmayan eşin hastalığı, başka bir yerde olması veya benzeri sebeplerle rızasının alınamamasıdır (TMK m. 188/2). Ailenin sürekli ihtiyaçları-

Türk Medeni Kanunu'ndan farklı olarak "Evlilik Birliğinin Temsili" (Vertretung der ehelichen Gemeinschaft) başlığı altında değil; "Evlilik Birliğinin Korunması" (Schutz der ehelichen Gemeinschaft) üst başlığı altında yer almaktadır. Türk Medeni Kanunu'nda evlilik birliğini temsil yetkisinin kaldırılması hususunun eşlerin hak ve yükümlülüklerini düzenleyen maddeler arasında düzenlenmiş olması eleştirilmektedir. Bkz. Aziz Erman Bayram, 'Eşlerin Evlilik Birliğini Temsil Yetkisinin Kaldırılması veya Sınırlanması' (2022)1 Yıldırım Beyazıt Hukuk Dergisi 189, 200-201.

³ Heinz Hausheer, Ruth Reusser, Thomas Geiser, 'Artikel 166 / Absatz 1' in Heinz Hausheer (ed.), BK - Berner Kommentar Band/Nr. II/1/2 (2. Aufl, Stämpfli Verlag AG 1999) 289; Ursula Schmid, 'ZGB Kommentar Art. 166', in Kostkiewicz JK, Wolf S, Amstutz M, Fankhauser R (eds), OFK - Orell Füssli Kommentar (4. Aufl, Orell Füssli Verlag AG 2021) 390; Ayşe Havutcu, Evlilik Birliğinin Temsili (1. Baskı, Seçkin Yayıncılık 2006) 27; Bilge Öztan, Aile Hukuku (6. Baskı, Turhan Kitabevi 2015) 257; Kudret Güven, İsviçre Medeni Kanunu'ndaki Son Gelişmeler (1. Baskı, Savaş Yayınevi 2023) 259 vd; Mehmet Demir, 'Türk Medeni Kanunu'na Göre Evlilik Birliğinin Temsili ve Aile Konutu ile İlgili İşlemler', içinde Prof. Dr. Turgut Kalpsüz'e Armağan (1. Baskı, Turhan Kitabevi 2003) 694; Mehmet Altunkaya, 'Evlilik Birliğinin Temsilinden Kaynaklanan Sorumluluk' içinde Şebnem Akipek Öcal, Özge Uzun Kazmacı, Ahmet Ayar, Zeliha Gizem Sayın ve Nesli Şen Özçelik (eds) Medeni Kanun'un ve Borçlar Kanunu'nun 90. Yılı Uluslararası Sempozyumu I. Cilt (1. Baskı, 2017 Yetkin) 644.

⁴ Schmid (n 3) 389; Havutcu (n 3) 21; Öztan (n 3) 257.

⁵ Öztan (n 3) 259; 743 sayılı Medeni Kanun döneminde kocanın evin reisi olmasından kaynaklanan evlilik birliğinin temsili için bkz. Oğuzoğlu, Hüseyin Cahit. 'Evlilik Birliğini Temsilde Medeni Kanunumuzun Dayandığı Esaslar' 7(3) Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 312-324.

⁶ Ahmet M. Kılıçoğlu, Aile Hukuku (6. Baskı, Turhan Kitabevi 2022) 173; Hüseyin Hatemi, Aile Hukuku (10. Baskı, On İki Levha Yayıncılık 2023) 90.

⁷ Turgut Akıntürk ve Derya Ateş, Aile Hukuku (25. Baskı, Beta 2024) 128; Mehmet Erdem ve Aslı Makaracı Başak, Aile Hukuku (1. Baskı, Seçkin Yayınları 2022) 219; Aydın Zevkililer, Emre Cumaloğlu ve Mehmet Beşir Acabey, Aile Hukuku (1. Baskı, Adalet Yayınevi 2024) 90.

⁸ Akıntürk ve Ateş (n 7) 129; Erdem ve Makaracı Başak (n 7) 219.

na ilişkin yetki olağan temsil yetkisi, ailenin diğer ihtiyaçlarına ilişkin yetki ise olağanüstü temsil yetkisi olarak ifade edilmektedir⁹.

Eşlerden birinin kanundan dolayı veya hakim kararı ile sahip olduğu temsil yetkisi, diğer eşin iradesinden bağımsızdır¹⁰. Kişiye sıkı sıkıya bağlı nitelik taşıyan evlilik birliğini temsil yetkisi, devredilemez ve miras yolu ile intikal etmez¹¹. Eşlerin aralarında sorumluluğa ilişkin yaptıkları anlaşmalar da üçüncü kişileri bağlamaz¹²; temsil yetkisi, mal rejimi sözleşmesiyle değiştirilemez¹³. Eşlerin temsil yetkisinden tek taraflı vazgeçmesi de geçerli değildir. Bir eşin sahip olduğu temsil yetkisi ancak hakim kararı ile TMK m. 190'da aranan şartların gerçekleşmesi halinde tamamen veya kısmen kaldırılabilir¹⁴. Eşlerin ortak hayatın devamı süresince sahip oldukları temsil yetkisi, evlilik birliğinin ihtiyaçlarına yönelik her türlü hukuki işlemi ve hukuki işlem benzeri fiilleri¹⁵ kapsar¹⁶. Ancak haksız fiiller ve sebepsiz zenginleşmeden doğan borçlar evlilik birliğini temsil yetkisinin kapsamı içinde değildir¹⁷.

B. Evlilik Birliğini Temsilin Ortak Şartları

1. Fiil Ehliyeti

Eşlerin temsil yetkisini kullanabilmelerinin ilk şartı fiil ehliyetine sahip olmalarıdır¹⁸. Bu kapsamda temsil yetkisinin kullanan eş, ayırt etme gücüne sahip olmalı ve kısıtlı olmamalıdır. Fiil ehliyetinin şartlarından ergin olma ise eşler bakımından doğal olarak sağlanmış olur zira evlenme kişiyi ergin kılar (TMK m. 11/2). Ayırt etme gücüne sahip olmayan tam ehliyetsiz eş, evlilik birliğini temsil edemez ve onun yaptığı işlemler bakımından üçüncü kişilerin iyiniyetleri de ko-

⁹ Michael Schlumpf, Christian Fraefel, 'Personen- und Familienrecht Art. 1–456 ZGB-Partnerschaftsgesetz', in Arnet R, Breitschmid P ve Jungo A (eds), CHK - Handkommentar zum Schweizer Privatrecht (4. Aufl, Schulthess Juristische Medien AG 2023) 567; Havutcu (n 3) 68; Öztan (n 3) 272; Erdem ve Makaracı Başak (n 7) 220; Bayram (n 2) 198.

¹⁰ Schlumpf ve Fraefel (n 9) 567.

¹¹ Schmid (n 3) 390; Demir (n 3) 698; Mustafa Dural, Tufan Ögüz ve Mustafa Gümüş, Türk Özel Hukuku Cilt-III Aile Hukuku (19. Baskı, Filiz Kitabevi 2024) 195; Öztan (n 3) 267; İlker Öztaş, 'Evlilik Birliğinin Temsili ve Evlilik Birliğini Temsil Yetkisinin Sona Ermesi' (2010) 16(1-2) 247, 251; Bayram (n 2) 198.

¹² Havutcu (n 3) 47.

¹³ Schlumpf ve Fraefel (n 9) 567; Öztan (n 3) 267.

¹⁴ Öztaş (n 11) 265; Öztan (n 3) 267.

¹⁵ Hukuki işlem benzeri fiillere örnek olarak muaccel bir borcun alacaklısının borcunu zamanında yerine getirmesi için borçluya ihtarda bulunması (TBK m. 117) verilebilir. Fikret Eren, Borçlar Hukuku Genel Hükümler (24. Baskı Yetkin Yayınevi 2020) 168.

¹⁶ Havutcu (n 3) 51; Öztan (n 3) 257-258.

¹⁷ Öztan (n 3) 267.

¹⁸ Schmid (n 3) 391; Dural, Ögüz ve Gümüş (n 11) 195; Erdem ve Makaracı Başak (n 7) 220; Öztaş (n 11) 271.

runmaz¹⁹. İşleme taraf olmayan eş, tam ehliyetsiz eş tarafından yapılan hukuki işlemlerin geçersizliğinin tespiti edilmesini talep edebilir²⁰.

Eşin ayırt etme gücüne sahip kısıtlı olması halinde, yine evlilik birliğini temsil etmesi mümkün değildir²¹. Kısıtlama kararının kesinleşmesi ile birlikte eşin evlilik birliğini temsil yetkisi sona erer ve kısıtlanan eşin yasal temsilcisi de bu yetkiyi kullanamaz²². Bu bağlamda kısıtlama kararının ilanı (TMK m. 410) ve temsil yetkisinin kaldırıldığıнын duyuru veya talep halinde ilan ile üçüncü kişilere bildirilmesi gündeme gelir (TMK m. 190). Eğer kısıtlanan eşe TMK m. 188/2 kapsamında evlilik birliğinin diğer ihtiyaçları için temsil yetkisi verilmiş ise kısıtlanma ile bu yetki de kendiliğinden sona erer²³.

Kısıtlanan eşin, diğer eşe bu bağlamda yetki verip veremeyeceği ise tartışmalıdır. Öğretide kısıtlanan eşin yasal temsilcisinin onayı ile bu yetkiyi verebileceği veya yasal temsilcisinin, diğer eşe evlilik birliğinin diğer ihtiyaçları için temsil yetkisi verebileceği ileri sürülmüştür²⁴. Bizim de katıldığımız bir başka görüşe göre kısıtlı eş, evlilik birliğini temsile yetkili olmadığından onun yasal temsilcisinin de böyle bir yetki vermesi söz konusu değildir²⁵. Zira yukarıda ifade edildiği üzere evlilik birliğini temsil etme hakkı kişiye sıkı sıkıya bağlı bir nitelik taşır²⁶. Kanaatimizce diğer eşe bu hususta yetki vermek de hakkın söz konusu niteliği ile birlikte değerlendirilmelidir. Kişiye sıkı sıkıya bağlı haklar bakımından esas olan kişinin hakkı kullanıp kullanmama yönündeki kararı bizzat almasıdır²⁷. Bu nedenle kısıtlanan eşin yasal temsilcisinin, diğer eşe yetki vermesi de kabul edilmemelidir. Öte yandan eşlerden biri hakkında kısıtlama kararının alınması, diğer eşin evlilik birliğini temsil yetkisini etkilemez²⁸. Kısıtlanan eş, diğer eşin

¹⁹ Havutcu (n 3) 105; Öztan (n 3) 262; Erdem ve Makaracı Başak (n 7) 220.

²⁰ Öztan (n 3) 262.

²¹ Dural, Ögüz ve Gümüş (n 11) 195; Havutcu (n 3) 106; Öztan (n 3) 262; Demir (n 3) 698; Erdem ve Makaracı Başak, diğer eşin sınırlı ehliyetsiz eşin evlilik birliğini temsil etmesine muvafakat etmesinin mümkün olduğunu ifade etmektedir. Böyle bir yetki verilmedikçe evlilik birliğinin temel ihtiyaçları için sadece diğer eşin temsil yetkisi olur bkz. Erdem ve Makaracı Başak (n 7) 220.

²² Öztan (n 3) 262-263. Sınırlı ehliyetsiz eş, temsil yetkisine sahip olmasa da kendi lehine karşılıksız kazandırmaları kabul etmede olduğu gibi evlilik birliğini temsilen de karşılıksız kazandırmaları kabul edebilir. bkz. Havutcu (n 3) 107; Dural, Ögüz ve Gümüş (n 11) 195.

²³ Öztan (n 3) 263; Havutcu (n 3) 106.

²⁴ Havutcu (n 3) 107; Öztan (n 3) 264.

²⁵ Benzer yönde Havutcu (n 3) 108; Dural, Ögüz ve Gümüş (n 11) 195; Öztan (n 3) 264.

²⁶ Bkz. yukarıda bölüm I.A.

²⁷ Tülay Karakaş, Kişiye Sıkı Sıkıya Bağlı Haklar (1. Baskı, Turhan Kitabevi 2015) 34; Mustafa Dural ve Tufan Ögüz, Türk Özel Hukuku Cilt-III Kişiler Hukuku, (19. Baskı, Filiz 2018) 79; M. Kemal Oğuzman ve Nami Barlas, Medeni Hukuk (28. Baskı, On İki Levha Yayıncılık 2022) 160.

²⁸ Erdem ve Makaracı Başak (n 7) 220; Havutcu (n 3) 107.

temsil yetkisi kapsamında yaptığı işlemlerden müteselsil olarak sorumlu olmaya devam eder²⁹.

Eşlerin ehliyeti bakımından özellik arz eden bir diğer durum ise kendisine yasal danışman atanan eşin evlilik birliğini temsil etmesidir. Sınırlı ehliyetli konumunda olan kendisine yasal danışman atanlar kişiler, fiil ehliyetinin şartlarına sahip olan ancak kendilerinin veya rızası gereken kişilerin menfaatini korumak amacıyla kanunda belirlenmiş bazı işlemler için ehliyetleri sınırlanmış kişilerdir³⁰. Oy danışmanı TMK m. 429/1’de tahdidi olarak sayılan ve sınırlı ehliyetli tarafından yapılacak olan işlerde olumlu görüşü alınmak üzere atanır³¹. Bu maddede sayılan işlemler dışında kendisine oy danışmanı atanan eşin evlilik birliğini temsil yetkisi vardır³². Eşlerden birine TMK m. 429/2 kapsamında yönetim danışmanı atanmış olması da mümkündür. Bu durumda da kendisine yönetim danışmanı atanan eş evlilik birliğini temsil edebilir³³ zira kendi malvarlığının geliri üzerinde serbestçe tasarruf etme hakkına sahiptir. Ancak bu durumda sorumluluğu yalnızca malvarlığının yönetiminden elde edilen gelirler ile sınırlıdır³⁴. Öte yandan kendisine yasal danışman atanan kişinin eşi, bu durum sebebiyle eşinin temsil yetkisini kullanmada yetersiz kaldığını ileri sürerek TMK m. 190 kapsamında onun temsil yetkisinin sınırlanmasını veya kaldırılmasını isteyebilir³⁵.

2. Evlenmenin Varlığı

Evlilik birliğini temsil yetkisi evliliğin kurulması ile kendiliğinden doğar ve evliliğin sona ermesine kadar devam eder³⁶. Dolayısıyla kişilerin evlilik birliğini temsil yetkisi kullanarak bir işlem yapabilmesi için işlem anında evli olması ge-

²⁹ Öztan (n 3) 263; Havutcu (n 3) 108.

³⁰ Jale Akipek, Turgut Akıntürk ve Derya Ateş, Kişiler Hukuku (18. Baskı, Beta 2021) 336; Fiil ehliyetinin sınırlanması her halde kişiyi sınırlı ehliyetsiz haline getirmez. Yasal danışman atanması kişinin ehliyetinin, sınırlı ehliyetsiz durumuna getirmeden sınırlanmasını ifade eder. Ekrem Kurt, ‘Kendilerine Yasal Danışman Atanan Kişilerin Hukuki Durumu’ (2016) 4(8) Antalya Bilim Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 41, 49.

³¹ TMK m. 429 hükmünde her ne kadar “*görüşü alınmak üzere*” yasal danışman atanacağı ifade edilmişse de bundan yasal danışmanın olumlu görüşü anlaşılmalıdır. Bkz. Hüseyin Hatemi, Kişiler Hukuku (9. Baskı, On İki Levha Yayıncılık 2021) 48; Orkun Tat, Türk Medeni Kanunu’nda Yasal Danışmanlık (1. Baskı, On İki Levha Yayıncılık 2018), 23; Kurt (n 28) 54; “*Oy danışmanlığında kişi tüm medeni haklarını kullanma yeteneğine (ehliyet) sahiptir. Yaptığı işlemin hukuken geçerliği için, danışmanın olurluğunu almış olması veya danışmanın yapılan işleme sonradan olur vermesini gerektirir...*” 2. HD., E. 1994/2054 K. 1994/2859 T. 23.03.1994.

³² Havutcu (n 3) 109; Öztan (n 3) 264; Demir (n 3); Öztaş (n 11) 272.

³³ Havutcu (n 3) 110.

³⁴ Öztan (n 3) 265; Havutcu (n 3) 110.

³⁵ Öztan (n 3) 265; Öztaş (n 11) 273; Kayyım atanması kişinin fiil ehliyetini etkilemediğinden kendisine kayyım atanan eş evlilik birliğini temsil etme yetkisine sahiptir. Öztaş (n 11) 273.

³⁶ Havutcu (n 3) 95; Schmid (n 3) 390; Altunkaya (n 3) 653.

rekir. TMK’da düzenlenen evlilik akdi dışında yaşam ortaklığı sürdüren kişilerin bu yetkiyi kullanması mümkün değildir³⁷.

Evlenmenin nispi veya mutlak butlanı halinde ise butlan kararına kadar geçerli bir evliliğin hüküm ve sonuçları doğacağından (TMK m. 156) bu hallerde evlilik birliğinin temsiline ilişkin hükümlerin uygulanması mümkündür³⁸. Bu kapsamda evlilik birliğini temsil yetkisinin sona ermesi için butlan davasının açılmış olması değil ortak yaşamın sona ermesi gerekir³⁹. Nişanlılar bakımından ise taraflar arasında henüz geçerli bir evlenme söz konusu olmadığından evlilik birliğini temsil yetkisinin kullanılması mümkün değildir. Nişanlılık süresince yapılan işlemler, nişanlılık evlenme ile sona erse de evlilik birliğini temsil kapsamında değerlendirilmez⁴⁰.

Evliliğin varlığı konusunda üçüncü kişinin iyiniyetinin korunup korunmayacağı hususu ise tartışmalıdır⁴¹. Ancak kanaatimizce evlilik birliğini temsil yetkisi yalnızca evliliğin var olduğu durumlarda kullanılabilir⁴². Nitekim TMK m. 188 ve 189 hükümlerine bakıldığından temsil yetkisinin kullanılması ve sorumluluk bakımından “eş” ifadesinin kullanıldığı, ayrıca üçüncü kişilerin evliliğin varlığına ilişkin iyiniyetinin korunmadığı görülmektedir. Taraflar arasında objektif olarak mevcut ve devam eden bir evlilik aranmış, üçüncü kişilerin subjektif olarak buna ilişkin bilgileri dikkate alınmamıştır⁴³.

3. Ortak Yaşamın Devam Ediyor Olması

Evlilik birliğini temsil yetkisi her ne kadar evliliğin kurulmasıyla birlikte kendiliğinden doğsa da evlilik devam ettiği sürece bu yetkinin de mutlaka var olduğu söylenemez. Zira evlilik birliğini temsil yetkisi, eşlerin *ortak yaşamın devamı süresince* öngörülmüştür (TMK m. 188). Bu nedenle eşler hakkında ayrılık kararı verilmiş ise (TMK m. 170) veya eşlerden biri ayrı yaşama hakkını kullanıyor ise (TMK m. 197) ortak yaşamın devamından söz edilemeyeceğinden evlilik birliğini temsil yetkisi de kalkar⁴⁴. Eşlerin yeniden birlikte yaşamaya başlaması halinde ise temsil yetkisi kanundan ötürü tekrar doğar⁴⁵. Ortak yaşama ara verilmesi halinde evlilik birliğini temsil yetkisi askıdadır. Bu durumda eşler, evlilik birliğini temsil yetkisinden ve buna bağlı sonuçlardan yararlanamazlar.

³⁷ Havutcu (n 3) 95; Akıntürk ve Ateş (n 7) 128.

³⁸ Havutcu (n 3) 96.

³⁹ Havutcu (n 3) 96.

⁴⁰ Öztan (n 3) 258; Havutcu (n 3) 97.

⁴¹ Bu tartışmalar için bkz. Havutcu (n 3) 99-100.

⁴² Benzer yönde bkz. Havutcu (n 3) 98; Schlumpf ve Fraefel (n 10) 568.

⁴³ Havutcu (n 3) 100.

⁴⁴ Schlumpf ve Fraefel (n 10) 569; Schmid (n 3) 390; Gaiplik bakımından ise kararın alındığı an değil, ortak yaşamın fiilen sona erdiği an dikkate alınır. Öztan (n 11) 267.

⁴⁵ Öztan (n 3) 266.

Ayrıca ortak yaşama ara verilmesi bakımından bu kararın eşler tarafından veya hakim tarafından verilmiş olması fark yaratmaz⁴⁶.

Bu şartın sağlanması bakımından eşlerin ortak yaşamı mutlaka aynı yerde devam ettirmesi gerekmez. Ortak yaşam, farklı yerlerde ve konutlarda sürdürülebilir. Bu durum ayrı yaşama anlamına gelmeyeceğinden eşlerin evlilik birliğini temsil yetkisi devam eder⁴⁷. Benzer şekilde eşlerin eğitim, sağlık, askerlik gibi geçici sebeplerle ayrı yaşamaları da ortak yaşamın sona ermesi niteliğinde değildir⁴⁸. Üçüncü kişiler, eşlerin ortak yaşamı devam ettirmediğini bilmiyor olsa da, işleme taraf olmayan eşin menfaatini üçüncü kişiye karşı korumak gerekir⁴⁹. Zira eşler ortak yaşam devam ettirmiyor ise aralarında müteselsil sorumluluğun kabul edilmesini sağlayan tüketim ve yararlanma ortaklığı da bulunmuyor demektir⁵⁰.

4. Temsil Yetkisinin Birliğin İhtiyaçları ile Sınırlı Olması

Eşlere tanınan evlilik birliğini temsil yetkisi, *birliğin ihtiyaçları* ile sınırlıdır⁵¹. Bu ihtiyaçlar eşlerin tüketim ve yararlanma ortaklığına ve çocukların bakım ve özen ortaklığına ilişkin⁵², müşterek yaşamın beraberinde getirdiği ihtiyaçlardır⁵³. Birliğin tüm bu ihtiyaçları eşlerin gelirleri başta olmak üzere yaşam tarzlarına ile sosyal ve ekonomik durumlarına göre belirlenir⁵⁴. Eşlerin şahsi harcamaları ise birliğin ihtiyaçlarına girmez⁵⁵.

Kanun koyucu, temsil yetkisi bakımından evlilik birliğinin ihtiyaçlarını sürekli ihtiyaçlar ve diğer ihtiyaçlar olarak ikiye ayırmıştır⁵⁶. Kanunda *ailenin sürekli ihtiyaçları* olarak ifade edilen ihtiyaçların kapsamına nelerin dahil olacağı somut olaya göre belirlenmelidir⁵⁷. Hakim yapılan işlemin ailenin sürekli ihtiyaçları kapsamında olup olmadığını değerlendirirken eşlerin ekonomik durumlarını ve

⁴⁶ Öztan (n 3) 266; Havutcu (n 3) 102.

⁴⁷ Havutcu (n 3) 101-102.

⁴⁸ Havutcu (n 3) 102.

⁴⁹ Öztan (n 3) 266.

⁵⁰ Schmid (n 3) 390; Havutcu (n 3) 104.

⁵¹ Schmid (n 3) 390; Kılıçoğlu (n 7) 173; Öztaş (n 11) 252; Havutcu, bunu ailenin ihtiyaçları olarak ifade etmekte ve ailenin bütün yaşam ihtiyaçları olarak tanımlamaktadır. Havutcu (n 3) 63.

⁵² Dural, Ögüz ve Gümüş (n 11) 195.

⁵³ Schmid (n 3) 390; Havutcu (n 3) 105.

⁵⁴ Schlumpf ve Fraefel (n 10) 568; Dural, Ögüz ve Gümüş (n 11) 195; Akıntürk ve Ateş (n 7) 129; Kılıçoğlu (n 6) 173; Öztan (n 3) 267.

⁵⁵ Akıntürk ve Ateş (n 7) 128; Erdem ve Makaracı Başak (n 7) 219; Dural, Ögüz ve Gümüş (n 11) 196; Havutcu (n 3) 63.

⁵⁶ Kılıçoğlu (n 6) 173; Akıntürk ve Ateş (n 7) 128.

⁵⁷ Akıntürk ve Ateş (n 7) 129; Öztaş (n 11) 253; Kürşat Tarık Açıkgöz, 'Evlilik Birliğini Temsilen Borçlar Hukuku Bağlamında Temsil Yetkisi İle Karşılaştırılması' (2023) 3(1) Kırıkkale Hukuk Mecmuası 29, 36.

işlemin yapılma anını dikkate alır⁵⁸. Bu bağlamda sürekli ihtiyaçlar kavramına günlük işlemleri karşılayan⁵⁹ yeme, içme, giyim, çocukların eğitime ilişkin olağan masraflar dahildir⁶⁰. Benzer şekilde evin elektrik, su, doğalgaz, internet vb. gündelik kullanımlarına ilişkin fatura masrafları da sürekli ihtiyaçlar kapsamındadır⁶¹. Ancak araba alınması, evin dekorasyonu ve güzelleştirilmesi için harcamalar yapılması, hayat sigortası yapılması ailenin sürekli ihtiyaçlarına dahil değildir⁶².

Ailenin sürekli ihtiyaçları dışında kalan ihtiyaçlar ise kanunda *diğer ihtiyaçlar* olarak ifade edilmiştir⁶³. Öğretide ailenin sürekli ihtiyaçları dışında kalan, ancak yine ailenin ortak yaşamına ilişkin olan ihtiyaçlar bu kapsamda kabul edilmektedir⁶⁴. Daha önce izah edildiği üzere eşlerin diğer ihtiyaçlar bakımından sahip oldukları yetki, olağanüstü temsil yetkisi olarak isimlendirilir⁶⁵. Diğer ihtiyaçlara örnek olarak aile konutu alma veya kiralama, ev için pahalı eşyaların alınması veya büyük tamiratlar ya da otomobil satın alma gösterilmektedir⁶⁶. İnceleme konusu karar bakımından önem taşıyan çocuğun özel okula kaydedilmesi işlemi de öğretide diğer ihtiyaçlar kapsamında değerlendirilmiştir⁶⁷. Diğer ihtiyaçlar da sürekli ihtiyaçlar gibi ailenin yararına olmalıdır. Bu nedenle eşlerden birine yönelik pahalı spor aletleri veya giyim eşyası satın alma gibi işlemler ailenin diğer ihtiyaçları kapsamında değildir⁶⁸.

Somut olaya göre değerlendirme yapılırken ailenin sürekli ihtiyaçlarına ilişkin kapsam dar yorumlanmalıdır. Bunlara ilişkin yapılan işlemler her iki eş bakımın-

⁵⁸ Schmid (n 3) 391; Havutcu (n 3) 75; Akıntürk ve Ateş (n 7) 129; Kılıçoğlu (n 6) 173.

⁵⁹ Akıntürk ve Ateş (n 7) 129; Havutcu (n 3) 70.

⁶⁰ Schlumpf ve Fraefel (n 10) 567; Schmid (n 3) 391; Öztan, Aile, 268; Akıntürk ve Ateş (n 7) 129; Dural, Ögüz ve Gümüş (n 11) 196; Demir (n 3) 696.

⁶¹ Kılıçoğlu (n 6) 173; Dural, Ögüz ve Gümüş (n 11) 196; Öztan, Aile, 269; Bayram (n 2) 197.

⁶² Öztan (n 3) 270.

⁶³ Açıkgöz (n 55) 37.

⁶⁴ Öztan (n 3) 272; Akıntürk ve Ateş (n 7) 129; Erdem ve Makaracı Başak (n 7) 220; Dural, Ögüz ve Gümüş (n 11) 197.

⁶⁵ Bkz. yukarıda bölüm I.A., dipnot 9.

⁶⁶ Schlumpf ve Fraefel (n 10) 567; Dural, Ögüz ve Gümüş (n 11) 197; Havutcu (n 3) 73; Öztan (n 3) 272; Kılıçoğlu (n 6) 174; Akıntürk ve Ateş (n 7) 129; Erdem ve Makaracı Başak (n 7) 220; Öztaş (n 11) 258; Yargıtay tarafından villa bahçe düzenlemesi sürekli ihtiyaç kabul edilmemiştir: “Davacı vekili, davacının davalı ...’a ait villanın bahçe düzenlemesini yaptığını, davalının, yapılan işler karşılığında davacının doğan alacağını ödemediğini ileri sürmekte, davalı ... vekili ise yanlar arasında akdi ilişkinin bulunmadığını savunmaktadır. Yanlar arasında yazılı sözleşme yapılmadığı çekışmesizdir... davacının yaptığını ileri sürdüğü dava konusu iş “ailenin sürekli ihtiyaçları” ile ilgili olmadığından ve yasada öngörülen diğer haller de gerçekleşmediğinden davalı ...’in eşi tarafından gönderildiği iddia olunan e-maillerin davalı ...’la kurulduğu iddia olunan sözleşme ile ilgili yazılı delil başlangıcı olarak kabulü ve tanık dinlenerek akdi ilişkinin kurulduğunun tespiti mümkün değildir...”, 15. HD., E. 2016/2342 K. 2017/3987 T. 16.11.2017.

⁶⁷ Erdem ve Makaracı Başak (n 7) 220; Öztan (n 3) 270.

⁶⁸ Akıntürk ve Ateş (n 7) 128; Dural, Ögüz ve Gümüş (n 11) 196; Öztan (n 3) 272.

dan da sorumluluk doğuracağından eşlere tanınan bu yetkinin dar değerlendirilmesi isabetli olur⁶⁹. Günlük yaşamda yaygın biçimde kullanılması nedeniyle, kredi kartı aracılığıyla yapılan harcamalar da temsil yetkisi bakımından önem taşımaktadır. Kredi kartı ile ödeme yöntemi artık hem yüksek bütçeli hem de düşük bütçeli işlemlerde sıkça tercih edilmektedir. Bu nedenle kredi kartından yapılan her bir harcama, somut olaya göre ayrı ayrı değerlendirilmelidir⁷⁰. Örneğin kredi kartından yapılan gündelik mutfak harcamaları evlilik birliğinin sürekli ihtiyaçları kapsamında kalırken, olağanı aşan lüks giyim harcamaları bu kapsama girmez. Ailenin sürekli ihtiyaçları tespit edilirken bunların sıklıkla yapılan harcamalar olması önem taşımaz. Örneğin sık yapılan bir harcama olmasa dahi ilaç veya temizlik malzemelerinin temin edilmesi de sürekli ihtiyaç kapsamındadır⁷¹.

C. Olağanüstü Temsilde Aranan Ek Şartlar

Fiil ehliyeti, geçerli bir evlenmenin varlığı, ortak yaşamın devamı ve temsil yetkisinin birliğin ihtiyaçları ile sınırlı olması evlilik birliğinin hem olağan hem de olağanüstü temsili bakımından aranan şartlardır⁷². Ancak eşlerden birinin, diğer ihtiyaçlar bakımından gerekli olan olağanüstü temsil yetkisine⁷³ sahip olması için ek bazı şartların daha gerçekleşmesi gerekir. Bu şartlar TMK m. 188/2 uyarınca işlem yapan eşin, diğer eş veya hakim tarafından yetkili kılınması ya da gecikmesinde sakınca bulunan bir halin varlığında diğer eşin rızasının temin edilememesidir⁷⁴. Eşlerden biri diğer ihtiyaçlar bakımından temsil yetkisini ancak hükümde yer alan hallerden biri varsa kullanabilir⁷⁵.

Hükümde düzenlenen hallerden ilki; diğer eşin, işlemi yapan eşi yetkili kılmasıdır. Eşlerden birinin diğerine böyle bir yetki tanıyabilmesi eşlerin anlaşması ilkesinin bir sonucudur⁷⁶. Burada bir iradi temsil hali bulunduğundan verilen yetkinin geçerli bir yetki olup olmadığı ise 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun⁷⁷ (TBK) m. 40 vd. hükümlerine göre belirlenir⁷⁸. Ancak temsile ilişkin sorumluluk hükümleri TBK'da düzenlenen temsile ilişkin hükümlerden farklıdır⁷⁹. Zira

⁶⁹ Öztan (n 3) 269; Altunkaya (n 3) 650; Bayram (n 2) 196.

⁷⁰ Süleyman Yalman, 'Evlilik Birliğinin Temsili ve Eşlerin Sorumluluğu' (2004) 12(3-4) Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 7, 21; Öztan (n 3) 270; Havutcu (n 3) 89.

⁷¹ Öztan (n 3) 269; Akıntürk ve Ateş (n 7) 129.

⁷² Schlumpf ve Fraefel (n 10) 569.

⁷³ Erdem ve Makaracı Başak (n 7) 220; Öztaş (n 11) 258; Bayram (n 2) 198.

⁷⁴ Dural, Ögüz ve Gümüş (n 11) 197; Öztan (n 3) 272; Akıntürk ve Ateş (n 7) 129; Erdem ve Makaracı Başak (n 7) 220; Hatemi (n 6) 90.

⁷⁵ Erdem ve Makaracı Başak (n 7) 221; Akıntürk ve Ateş (n 7) 129.

⁷⁶ Öztan (n 3) 273.

⁷⁷ 11/1/2011 tarihli ve 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu (RG 4.2.2011/ 27836)

⁷⁸ Kılıçoğlu (n 6) 175; Hatemi (n 6) 90; Öztaş (n 11) 251.

⁷⁹ Akıntürk ve Ateş (n 7) 128; Öztaş (n 11) 250; Açıkgoz (n 55) 39 vd.; Yargıtay bu farklılığı şu

burada kanundan doğan bir müteselsil sorumluluk hali vardır⁸⁰. Borçlar hukuku düzenlemelerine göre ise temsilcinin, üçüncü kişiye karşı temsil olunanın yanında sorumlu olması ancak istisnai hallerde söz konusu olur⁸¹.

Evlilik birliğinin temsili bakımından eşlerden birinin diğerine temsil yetkisi tanınması şekle bağlı değildir⁸². Temsil yetkisi tanınan eşin yapacağı işlemin, şekle bağlı bir işlem olması da bunu etkilemez. Yetki, işlemin yapılmasından önce veya yapılması sırasında verilebilir ya da yetkisiz olarak yapılan işleme sonradan icazet de verilebilir⁸³.

Yetki tanınması açık veya örtülü şekilde yapılabilir⁸⁴. Yetki tanınmasının örtülü şekilde yapılması, makale konusu karar bakımından da özellikle önem taşımaktadır. Zira aşağıda inceleneceği üzere söz konusu kararda eşlerin müşterek diğer çocukları da davalı özel okulda eğitim görmüştür. Bu nedenle özel okula kayıt işleminden doğan harcamanın, evlilik birliğinin diğer ihtiyaçlarından olduğu kabul edilse dahi, işleme taraf olmayan eşin diğer eşe örtülü bir yetki tanıdığı ilk bakışta kolaylıkla ileri sürülebilir. Bu bağlamda, işlem yapan eşin temsil girişimine muhalefet edilmiyor ve aynı girişimlere engel olunmuyor ise bunun örtülü olarak yetkilendirme anlamına gelebileceği öğretide de ifade edilmektedir⁸⁵. Ancak öğretiyi yine de örtülü bir yetkilendirmenin varlığı olgusuna temkinli yaklaşmaktadır⁸⁶. Örneğin, eşlerin birlikte girdiği bir dükkanda birinin televizyon satın alması durumunda diğer eşin de işlemi yapan eşin yanında bulunması tek başına örtülü bir yetkilendirme olarak değerlendirilmemiş ve bu durum yalnızca işlemi

şekilde ifade etmektedir: “Aile hukukuna özgü bir kurum olan evlilik birliğinin temsili, koşulları ve sonuçları itibarıyla borçlar hukukundaki temsilden farklıdır. 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu’nun 40 ve devamı maddelerine göre iradi temsil ilişkisi temsil olunanın tek tarafı ve varması gerekli irade beyanı ile doğarken, evlilik birliğinin temsili için diğer eşin bu yönde bir irade açıklamasına gerek olmaksızın temsil yetkisi bizatihi kanundan doğar. Üstelik iradi temsilde temsil eden başkası adına hareket ettiğini kural olarak karşı tarafa bildirmek zorundayken, bu durum evlilik birliğinin temsiline söz konusu değildir. Temsil yetkisi kanundan doğduğundan birliği temsil eden eş temsil iradesine sahip olmasa dahi temsilin sonuçları kendiliğinden doğacaktır. Ayrıca iradi temsilde temsilen yapılan işlemin hukuki sonuçları yalnız temsil olunan ve işlemin diğer tarafı olan üçüncü kişi yönünden doğar; temsil eden bu sözleşme ilişkisinin tarafı olmaz. Oysa evlilik birliğinin temsiline işlemi yapan eş yanında diğer eş bakımından da hukuki sonuçlar doğar. Yine, evlilik birliğinin temsiline işlemi yapan eşin temsil yetkisinin bulunmaması, yapılan işlemi geçersiz kılmaz; işlemi yapan eşin üçüncü kişilere karşı sorumluluğu devam eder. Bu nedenlerle de 6098 sayılı Kanun’un iradi temsile ilişkin hükümleri ancak işin özelliğine uygun düştüğü ölçüde evlilik birliğinin temsiline uygulanabilir...”, HGK., E. 2022/132 K. 2023/100 T. 22.2.2023.

⁸⁰ Kılıçoğlu (n 6) 172; Erdem ve Makaracı Başak (n 7) 220; Akıntürk ve Ateş (n 7) 128.

⁸¹ Şener Akyol, Türk Medeni Hukukunda Temsil (1. Baskı, Vedat Kitapçılık 2009) 210; Havutcu (n 3) 120.

⁸² Dural, Ögüz ve Gümüş (n 11) 197; Erdem ve Makaracı Başak (n 7) 221; Kılıçoğlu (n 6) 174.

⁸³ Havutcu (n 3) 113; Kılıçoğlu (n 6) 176.

⁸⁴ Havutcu (n 3) 112.

⁸⁵ Havutcu (n 3) 112.

⁸⁶ Öztan (n 3) 273.

yapan eşin iradesinin oluşmasına katkı olarak nitelendirilmiştir⁸⁷. Kanaatimizce örtülü bir yetkilendirme olduğu tespit edilirken aceleci davranılmamalıdır. Ancak bunun yanında somut olayın koşulları da dikkate alınarak özellikle tekrarlayan işlemler bakımından üçüncü kişilerin menfaatleri de korunmalıdır. Zira örtülü bir yetkilendirmenin olmadığı hallerde bu durum temsil yetkisinin aşılması anlamına gelecek ve işlemi yapan eşin kişisel sorumluluğunu doğuracaktır. Ancak özellikle bu tip durumlarda yetkinin aşılması üçüncü kişilerce anlaşılamayacak nitelikte olup TMK m. 189/2 kapsamında eşler bakımından müteselsil sorumluluk doğurabilir. İnceleme konusu karar bakımından da bu hususlar önem taşıdığından aşağıda detaylı olarak incelenecektir⁸⁸.

Ailenin diğer ihtiyaçları için eşlerden birinin diğerine verdiği yetki tek seferlik olabileceği gibi belli bir işlem grubuna yönelik de olabilir⁸⁹. Ancak belli bir işlem grubuna ilişkin kümülatif bir yetki tanımıyor ise bu işlemler arasında amaçsal bir birlik bulunmalıdır⁹⁰. Yetkilendirme işleminin süreli veya süresiz olması mümkündür⁹¹. Yetki veren eş, verdiği yetkiyi her zaman geri alabilir. Yetkiyi geri almaktan önceden feragat etmesi ise mümkün değildir⁹². Yetki veren eş bu durumu üçüncü şahıslara bildirmiş ancak yetkinin kaldırıldığını bildirmemiş ise iyiniyetli üçüncü kişilere karşı yetkinin kaldırıldığını ileri süremez (TMK m. 3). Evlilik birliğinin diğer ihtiyaçları için eşlerden birinin temsil yetkisine sahip olduğunu iddia eden üçüncü kişiler bunu ispat etmekle yükümlüdür⁹³. Öte yandan üçüncü kişiler, işlemi yapan eşin temsil yetkisine sahip olduğu şeklinde bir izlenim yaratıldığını ileri sürebilir⁹⁴.

Eşlerden birinin evlilik birliğini diğer ihtiyaçlar bakımından temsil etmesi, hakim on bu hususta yetkili kılmasından da kaynaklanabilir (TMK m. 188/2). Hakim bu şekilde eşlerden birini yetkili kılması, diğer eşin işlemi yapmak isteyen eşe haklı bir sebep olmaksızın yetki tanımaktan kaçınması halinde söz konusu olur⁹⁵. Böyle bir durumda hakim, işlemi yapan eş yetkili kılarak işleme taraf olmayan eşin de yapılan işlemde müteselsil sorumlu olmasını sağlar⁹⁶. Bu bağlamda kendisine yetki tanınması için mahkemeye başvuran eş, evlilik birli-

⁸⁷ Havutcu (n 3) 112-113.

⁸⁸ Bkz. aşağıda bölüm II.C.

⁸⁹ Erdem ve Makaracı Başak (n 7) 221.

⁹⁰ Dural, Ögüz ve Gümüş (n 11) 197.

⁹¹ Öztan (n 3) 274.

⁹² Öztan (n 3) 274.

⁹³ Havutcu (n 3) 123; Kılıçoğlu (n 7) 177.

⁹⁴ Öztan (n 3) 274; Hatemi, bu durumu “*üçüncü kişilerin hukuki görünüşe güveni*” olarak ifade etmektedir. Hatemi (n 6) 91.

⁹⁵ Schmid (n 3) 391; Erdem ve Makaracı Başak (n 7) 221; Kılıçoğlu (n 6) 174; Öztan (n 11) 260.

⁹⁶ Kılıçoğlu (n 6) 174-175; Öztan (n 3) 275.

ğinin menfaatine ilişkin bir işlemi yapacağını ispatla yükümlüdür⁹⁷. Hakim, tek başına işlemi yapmak için kendisine yetki tanınmasını isteyen eşin ileri sürdüğü hususları değerlendirir ve başvuran eş haklı görürse kapsamını ve süresini belirterek o eş yetkili kılar⁹⁸.

Evlilik birliğinin diğer ihtiyaçları bakımından eşlerden birinin temsil yetkisine sahip olmasına ilişkin son hal ise gecikmesinde sakınca bulunan bir durumun bulunmasıdır⁹⁹. TMK m. 188/2 hükmünde *“birliğin yararı bakımından gecikmede sakınca bulunur ve diğer eşin hastalığı, başka bir yerde olması veya benzeri sebeplerle rızası alınamazsa”* eşlerden birinin ailenin diğer ihtiyaçları için birliği temsil edeceği düzenlenmiştir. Böyle bir durumda yapılması gereken işlem bakımından gecikmede sakınca olması ve hâkime başvuracak zamanın bulunmaması söz konusudur¹⁰⁰. Örneğin aile konutuna ilişkin büyük ancak zorunlu bir tamiratın derhal yapılması gerekiyor fakat o an diğer eşin rızası alınamıyorsa işlem gerçekleştirilir ve yapılan işlemde rızası alınamayan eş de müteselsil olarak sorumlu olur¹⁰¹. Üçüncü kişinin, işlem nedeni ile diğer eşin müteselsil sorumluluğuna başvurabilmesi için işlemin bu nitelikte olduğunu bilmesi gerekir¹⁰².

Diğer eşin rızasının alınması hastalığından, başka bir yerde bulunmasından veya benzer başka bir durumdan kaynaklanabilir. Üçüncü kişiler, ailenin diğer ihtiyaçlarına ilişkin işlemi eşlerden biri ile yaptığında eşlerin müteselsil sorumluluğuna başvurabilmesi için işlem yapan eşin yetkili olduğunu ispatlamalıdır¹⁰³. Bunun ispatlanamaması halinde üçüncü kişi ancak işlemi yapan eşe başvurabilir. Benzer şekilde hukuki işlemi gerçekleştiren eş, diğer eşin de sorumlu olduğunu iddia ediyorsa bu durumda gecikmesinde sakınca olan bir durum olduğunu (veya diğer eşin ya da hakim kendisini yetkili kıldığını) ispatla yükümlüdür¹⁰⁴. Eşlerden birinin diğerinin yararına işlemi yapması halinde ise vekaletsiz işgörmeye hükümlerinin gündeme gelmesi mümkündür¹⁰⁵.

D. Evlilik Birliğini Temsil Yetkisinin Sonuçları

Eşlerden birinin üçüncü kişilerle işlem yaparken evlilik birliğini temsil etme yetkisini kullanıp kullanmadığı diğer eşin sorumluluğu bakımından önem taşır. Zira işlem yapan eş evlilik birliğini temsil yetkisini kullanıyorsa bu durumda işleme

⁹⁷ Schlumpf ve Fraefel (n 10) 568; Dural, Ögüz ve Gümüş (n 11) 197-198; Öztan (n 3) 275.

⁹⁸ Öztan (n 3) 275; Erdem ve Makaracı Başak (n 7) 221; Öztaş (n 11) 260.

⁹⁹ Schmid (n 3) 392; Erdem ve Makaracı Başak (n 7) 221; Kılıçoğlu (n 6) 174.

¹⁰⁰ Öztan (n 3) 276; Erdem ve Makaracı Başak (n 7) 221; Öztaş (n 11) 261.

¹⁰¹ Schlumpf ve Fraefel (n 10) 568; Yalman (n 70) 24.

¹⁰² Erdem ve Makaracı Başak (n 7) 222; Kılıçoğlu (n 6) 176.

¹⁰³ Schlumpf ve Fraefel (n 10) 568; Havutcu (n 3) 124.

¹⁰⁴ Akıntürk ve Ateş (n 7) 131; Öztan (n 3) 276.

¹⁰⁵ Öztan (n 3) 276.

taraf olmayan eş de onunla birlikte müteselsil sorumlu olur¹⁰⁶. Temsil yetkisinin sonucunda her iki eşin müteselsil olarak sorumlu olması kural olarak sürekli ihtiyaçlar için düzenlenmiştir¹⁰⁷. Sürekli ihtiyaçlara yönelik işlemler bakımından harcamayı yapan eşin, diğer eşin rızasını alması gerekmez¹⁰⁸. Böylece ekonomik olarak zayıf konumda olan eşin, diğer eşin rızası olmadan evlilik birliğinin sürekli ihtiyaçlarına ilişkin hukuki işlem yapabilmesi de güvence altına alınmış olur¹⁰⁹.

Evlilik birliğinin sürekli ihtiyaçlarına ilişkin harcamalardan eşlerin müteselsil sorumluluğu doğacağından alacaklılar eşlerden herhangi birine veya her ikisine de başvurabilir¹¹⁰. Eşlerin sürekli ihtiyaçlara ilişkin sorumluluğu belirli bir oranda değildir. Borcun tamamı ödenene kadar müteselsil olarak sorumlu olmaya devam ederler (TBK m. 162 vd.)¹¹¹. Eşler sürekli ihtiyaçlar bakımından sahip oldukları temsil yetkisinden vazgeçemezler. Eşlerden birinin temsil yetkisi ancak belirli şartların varlığı halinde hakim kararı üzerine kısmen veya tamamen kaldırılabilir (TMK m. 190).

Sürekli ihtiyaçlara ilişkin her iki eşin de temsil yetkisi bulunduğundan eşlerin temsil yetkisi yarışır¹¹². Bundan doğan sorumluluk eşlerin iç ilişkilerine yönelik bir problemdir. Örneğin, eşlerden biri tarafından yapılan sürekli ihtiyaçlara yönelik harcamanın diğer eş tarafından tekrar yapılması (çifte işlem tehlikesi) eşlerin müteselsil sorumluluğunu ortadan kaldırmaz¹¹³. Bu nedenle eşlerin yaptıkları işlemler bakımından birbirini bilgilendirmesi gerekir. Bu bilgilendirme yükümlülüğü TMK m. 185/2’de düzenlenen *birliğin mutluluğunu elbirliğiyle sağlama* ödevinin bir örneği olarak değerlendirilmektedir¹¹⁴. Ancak eşlerle işlem yapan alacaklı, işlemin ikinci kez yapıldığını biliyorsa bu durumda eşlerin müteselsil sorumluluğuna başvuramaz¹¹⁵.

Diğer ihtiyaçlar bakımından ise için eşlerin kural olarak temsil yetkisi yoktur¹¹⁶. İşleme taraf olmayan eşin de müteselsil sorumlu tutulabilmesi için TMK m. 188/2 uyarınca aranan şartlardan birinin gerçekleşmiş olması gerekir. Bu bağlamda evlilik birliğinin diğer ihtiyaçlarına ilişkin işlemlerin eşlerden biri tarafından tek başına yapılabilmesi için diğer eşin veya hakimın kendisini yetkisi kılması ya

¹⁰⁶ Schlumpf ve Fraefel (n 10) 568; Schmid (n 3) 392.

¹⁰⁷ Kılıçoğlu (n 6) 173; Bayram (n 2) 195; Akıntürk ve Ateş (n 7) 131.

¹⁰⁸ Akıntürk ve Ateş (n 7) 129; Erdem ve Makaracı Başak (n 7) 219.

¹⁰⁹ Schmid (n 3) 389; Öztan (n 3) 268; Öztaş (n 11) 248.

¹¹⁰ Kılıçoğlu (n 6) 173; Erdem ve Makaracı Başak (n 7) 220; Öztan (n 3) 271.

¹¹¹ Öztan (n 3) 271; Havutcu (n 3) 120; Kılıçoğlu (n 6) 175.

¹¹² Dural, Ögüz ve Gümüş (n 11) 196; Havutcu (n 3) 77.

¹¹³ Dural, Ögüz ve Gümüş (n 11) 196; Havutcu (n 3) 78.

¹¹⁴ Öztan (n 3) 271.

¹¹⁵ Öztan (n 3) 271.

¹¹⁶ Zevkililer, Cumalıoğlu ve Acabey (n 7) 90; Öztaş (n 11) 259.

da acil bir durumun olması gerekir¹¹⁷. Aksi halde işlem yapan eş, evlilik birliğini temsil yetkisini kullanmış olmaz ve TMK m. 189/2 uyarınca “*birliği temsil yetkisi bulunmaksızın yaptığı işlemlerden*” kişisel olarak sorumlu olur¹¹⁸.

E. Üçüncü Kişiler Bakımından Evlilik Birliğini Temsil

1. Temel Kural

Yukarıda şartları ile açıklandığı üzere eşlerin sürekli ve diğer ihtiyaçları bakımından evlilik birliğini temsil etmesi kanunda düzenlenen bir müteselsil sorumluluk hali meydana getirmektedir¹¹⁹. Bu kapsamda evlilik birliğinin sürekli ihtiyaçlarına ilişkin işlemler, eşlerden her biri tarafından yapılabilir ve eşler bu işlemlerden müteselsil olarak sorumlu olur. Evlilik birliğinin diğer ihtiyaçları bakımından ise kural, eşlerin birlikte hareket etmesidir. Ancak eşlerden birinin, diğer eş veya hakim tarafından yetkili kılınması halinde yahut gecikmesinde sakınca bulunan bir durum varken diğer eşten rıza alınamaması durumunda, işlemi eşlerden birinin tek başına gerçekleştirmesi mümkündür. Bu hallerden biri mevcutsa diğer ihtiyaçlar bakımından da yine eşlerin müteselsil sorumluluğu doğar.

Evlilik birliğinin temsiline söz konusu hallerde üçüncü kişinin, kendisiyle işlem yapan kişinin evli olup olmadığını bilmesi gerekmez¹²⁰. Ayrıca üçüncü kişi, işlem yaptığı karşı tarafın evli olduğunu bilse dahi yapılan işlemin evlilik birliği adına yapıp yapılmadığını araştırmakla yükümlü değildir. Önemli olan, işlemin eşlerden biri tarafından ailenin ihtiyaçlarını gidermek için yapılmasıdır¹²¹. Yapılan işlemin ailenin sürekli ihtiyaçları kapsamında mı yoksa diğer ihtiyaçları kapsamında mı olduğu ise somut olayda ailenin mali durumuna ve hayat standartlarına göre hakim tarafından takdir edilir.

Eşlerin müteselsil sorumluluğunu düzenleyen TMK m. 189/1 hükmü emredici nitelikte değildir¹²². İşlemi yapan eş, yapılan işlem sebebi ile yalnızca kendisinin sorumlu olacağı konusunda üçüncü kişi ile anlaşmışsa veya işin niteliğinden bu durum anlaşılıyorsa müteselsil sorumluluk doğmaz. Benzer şekilde eşlerden biri yapılacak işlem sebebi ile yalnızca kendisinin sorumlu olacağını öngörerek diğer

¹¹⁷ Öztan (n 3) 272; Akıntürk ve Ateş (n 7) 129; Erdem ve Makaracı Başak (n 7) 220; Hatemi (n 6) 90.

¹¹⁸ Kılıçoğlu (n 6) 176; Zevkliler, Cumalıoğlu ve Acabey (n 7) 90.

¹¹⁹ Bkz. yukarıda bölüm I. A., dipnot 8 ve 9.

¹²⁰ Bu konudaki farklı görüşler için bkz. Havutcu (n 3) 99; Bayram (n 2) 199; Burada izah edilen durum yukarıda açıklanan üçüncü kişinin evliliğin varlığı hususundaki iyiniyetinin korunmamasından farklıdır. Zira eşlerden birinin üçüncü kişi ile işlem yapması halinde, üçüncü kişi karşı tarafın evli olduğunu bilmesinde dahi diğer gerekli şartlar sağlanıyorsa evlilik birliğinin temsiline ilişkin hükümler uygulanır. Evliliğin olmadığı hallerde ise üçüncü kişinin bu konudaki subjektif bilgisi dikkate alınmaz. Bkz. yukarıda I. B. 2., dipnot 40 ve 41.

¹²¹ Schmid (n 3) 392; Öztan (n 3) 277; Akıntürk ve Ateş (n 7) 128.

¹²² Havutcu (n 3) 47; Yalman (n 67) 26; Öztan (n 3) 277.

eş yetki verebilir. Böyle bir durumda yetki veren eş tek başına sorumlu olur¹²³. Sonuç olarak üçüncü kişiler bakımından temel kural evlilik birliğini temsil yetkisinin bulunduğu hallerde eşlerin müteselsil sorumluluğunun doğması; temsil yetkisi bulunmadan yapılan işlemler bakımından ise işlemi yapan eşin kişisel sorumluluğunun doğmasıdır. Bu kapsamda evlilik birliğinin temsili şartlarının objektif olarak sağlanması, üçüncü kişilere karşı eşlerin müteselsil sorumluluğunun doğması için yeterlidir. Ancak aşağıda açıklanacağı üzere kanun koyucu tarafından bu temel kurala üçüncü kişinin iyiniyetine bağlı bir istisna getirilmiştir.

2. İyiniyetli Üçüncü Kişilerin Korunması

TMK m. 189/2 hükmünün ilk cümlesinde evlilik birliğini temsil yetkisinin bulunmadığı hallerde eşlerin kişisel olarak sorumlu olduğu ifade edilmiştir. Ancak hükmün devamı uyarınca, eşlerden birinin evlilik birliğinin temsiline ilişkin yetkiyi aşması halinde, yetkinin aşıldığı hususundan haberdar olmayan iyiniyetli üçüncü kişiler korunur ve yine eşlerin müteselsil sorumluluğu doğar¹²⁴. Bu durum özellikle diğer ihtiyaçlar bakımından önem taşımaktadır¹²⁵. Zira sürekli ihtiyaçlar bakımından zaten eşlerden her biri müteselsil sorumluluk doğuracak şekilde işlem yapmaya yetkidir. Ancak sürekli ihtiyaçlara ilişkin olmayan bir işlemin diğer ihtiyaçlar kapsamında olup olmadığı ve eğer diğer ihtiyaçlara ilişkinse müteselsil sorumluluğun doğması için kanunda aranan şartların varlığı önem taşır.

TMK m. 189/2 düzenlemesiyle üçüncü kişilerin iyiniyeti ilk olarak ihtiyacın niteliğinin belirlenmesi noktasında dikkate alınmalıdır. Örneğin, eşler yaptıkları harcamalar ile dışarıya karşı ekonomik olarak güçlü olduklarına ilişkin bir izlenim yarattılar ise normal şartlarda sürekli ihtiyaç olarak değerlendirilmeyecek harcamaların somut olay özelinde bu şekilde değerlendirilmesi mümkündür¹²⁶. Böylece işlem yapan eşin temsil yetkisini aşmasına karşı üçüncü kişinin iyiniyeti korunmuş olur ve eşlerin müteselsil sorumluluğu doğar¹²⁷. İncelenen kararda da özel okula kayıt işleminin müşterek üç çocuğun iki yıl özel okulda eğitim alması sebebiyle sürekli ihtiyaç olarak değerlendirilmesi gerektiği karşı oyda belirtilmiştir.

TMK m. 189/2 hükmü ikinci olarak ise evlilik birliğinin temsiline ilişkin temel şartlar (fiil ehliyet, evlenmenin varlığı, ortak yaşamın devamı, işlemin birliğin ihtiyaçlarına yönelik olması) bulunmasına rağmen yetkinin aşılması halinde¹²⁸

¹²³ Öztan (n 3) 278.

¹²⁴ Schlumpf ve Fraefel (n 10) 568; Schmid (n 3) 392; Kılıçoğlu (n 6) 177; Akıntürk ve Ateş (n 7) 131.

¹²⁵ Havutcu (n 3) 126.

¹²⁶ Öztan (n 3) 278; Altunkaya (n 3) 662.

¹²⁷ Akıntürk ve Ateş (n 7) 131; Hatemi (n 6) 91; Zevkliler, Cumaloğlu ve Acabey (n 7) 90; İyiniyetli üçüncü kişilerin korunması sonucunda müteselsil sorumluluk gündeme geldiğinde eşler arasındaki rücu ilişkisi bakımından ayrıca bkz. Altunkaya (n 3) 663 vd.

¹²⁸ Havutcu (n 3) 149.

olağanüstü temsil bakımından gündeme gelebilir¹²⁹. Hakim tarafından yetkilendirme ve gecikmesinde sakınca bulunan haller dışında, diğer eşin yetkilendirmesi bulunmadıkça müteselsil sorumluluk doğmayacağından üçüncü kişilerin menfaatlerinin zedelenmesi mümkündür. İnceleme konusu yapılan HGK kararı bakımından da bu husus önem taşımaktadır. Aşağıda detaylıca inceleneceği üzere müşterek çocuğun özel okula kaydı evlilik birliğinin diğer ihtiyaçları kapsamındadır. Ancak dava konusu olay bakımından işlem yapan eşin olağanüstü temsil yetkisinin bulunup bulunmadığı tartışma konusudur. Eşlerin müşterek üç çocuğunun iki yıl davalı özel okulda eğitim gördüğü dikkate alındığında işlem yapan eşin, olağanüstü temsil yetkisi bulunuyorsa bu yetkinin üçüncü kişilerce anlaşılamayacak şekilde aşıp aşılmadığı noktası değerlendirilecektir. Nitekim işleme taraf olmayan eşin örtülü bir yetkilendirme yapıp yapmadığı noktası da bu bağlamda önem taşır.

Temsil yetkisinin aşılması halinde kural, işlemi yapan eşin tek başına sorumlu olması olduğundan, üçüncü kişi iyiniyetini ispat etmelidir¹³⁰. Üçüncü kişi, gereken özeni gösterdiği halde işlem yaptığı eşin temsil yetkisini aştığını anlayamamış ve iyiniyetli olduğunu ispat etmiş ise eşlerin müteselsil sorumluluğu doğacaktır. Ancak üçüncü kişilerin araştırma yükümlülüğü bakımından katı davranılmaması ve başkaları tarafından tanık olunan yaşam tarzlarının ölçü kabul edilmesi gerektiği ileri sürülmektedir¹³¹. Bu noktada üçüncü kişilerin araştırma yükümlülüğü, parayla işlem yapılan hallere kıyasla özellikle kredili işlemler bakımından önem taşır. Zira peşin parayla işlem yapılan hallerde alacaklı işlem sırasında tatmin edilmektedir¹³².

Üçüncü kişinin, temsil yetkisinin aşıldığını bilmesi veya bilebilecek durumda olması halinde ise müteselsil sorumluluk doğmaz ve işlemi yapan eş tek başına sorumlu olur¹³³. Öte yandan eşlerin ayrı yaşaması halinde üçüncü kişilerin ayrı yaşamadan haberdar olmamaya ilişkin iyiniyeti önem taşımaz. Böyle bir durumda üçüncü kişinin korunması söz konusu olmayacağından müteselsil sorumluluk da doğmaz. Ayrı yaşama halinde işlemi yapan eşin tek başına sorumluluğu doğar zira evlilik birliğini temsil yetkisi kanun koyucu tarafından ortak yaşamın devamı süresince öngörülmüştür¹³⁴.

¹²⁹ Diğer ihtiyaçlar bakımından TMK m. 189/2 için ayrıca bkz. Hausheer, Reusser ve Geiser (n 3) 321; Olağanüstü temsil kapsamındaki işlemler bakımından, eşin evlilik birliğini temsil yetkisine sahip olup olmadığı hususunda ölçütün, makul, dürüst ve orta zekalı üçüncü kişinin değerlendirmesi olduğu yönünde bkz. Demir (n 3) 700-701.

¹³⁰ Akıntürk ve Ateş (n 7) 131; Kılıçoğlu (n 6) 176; Zevkliler, Cumalıoğlu ve Acabey (n 7) 90.

¹³¹ Schmid (n 3) 392; Hausheer, Reusser ve Geiser (n 3) 319; Öztan (n 3) 278; Havutcu (n 3) 127.

¹³² Havutcu (n 3) 121.

¹³³ Öztan (n 3) 280; Kılıçoğlu (n 6) 177; Dural, Ögüz ve Gümüş (n 11) 198.

¹³⁴ Havutcu (n 3) 121; Dural, Ögüz ve Gümüş (n 11) 198.

F. Temsil Yetkisinin Sınırlandırılması veya Kaldırılması

Evlilik birliğinin temsiline ilişkin yetkinin sınırlandırılması veya kaldırılması mümkündür. Bu durum TMK m. 190/1 hükmünde “Eşlerden biri birliği temsil yetkisini aşar veya bu yetkiyi kullanmada yetersiz kalırsa hâkim, diğer eşin istemi üzerine temsil yetkisini kaldırabilir veya sınırlayabilir.” şeklinde düzenlenmiştir. Hakim kararı ile temsil yetkisinin sınırlandırılması veya kaldırılması esasında sürekli ihtiyaçlar bakımından gündeme gelebilir¹³⁵. Nitekim diğer ihtiyaçlar bakımından kanunda aranan koşullar (TMK m. 188/2) sağlanmadıkça eşlerin zaten temsil yetkisi bulunmaz. TMK m. 188/2 kapsamında eşine diğer ihtiyaçlar bakımından temsil yetkisi tanıyan eşin bu yetkiyi dilediği zaman mahkeme kararına gerek olmaksızın geri alması mümkündür. Eğer mahkemece işlem yapan eşe tekrar eden birden fazla işleme ilişkin yetki verildiyse bu durumda mahkemece verilen bu yetkinin kaldırılması mümkündür¹³⁶. Sonuç olarak eşlerden biri, diğerinin sürekli ihtiyaçlar bakımından evlilik birliğini temsil yetkisini kötüye kullanması veya bu yetkiyi kullanmada yetersiz kalması halinde hakime başvurulabilir¹³⁷. Ailenin diğer ihtiyaçları bakımından eş, gerekiyorsa hakimin müdahalesini talep edebilir (TMK m. 195)¹³⁸ veya hakim tarafından yetkilendirilen eşin hastalanması ya da süreci gerektiği gibi takip edememesi vb. bir sebeple TMK m. 190 kapsamında bir talepte bulunabilir¹³⁹.

Eşlerden birinin böyle bir taleple mahkemeye başvurusu, onun ekonomik menfaatlerinin korunmasına hizmet etmektedir¹⁴⁰. Zira diğer eşin temsil yetkisini kötüye kullanması veya yetkisini kullanmada yetersiz kalması halinde kendisinin de müteselsil sorumluluğu doğacaktır¹⁴¹. Hakimin konuya ilişkin haklı bir talebi kabul etmesi ile evlilik birliğinin menfaatleri de korunmuş olur.

¹³⁵ Kılıçoğlu (n 6) 178; Evlilik birliğini temsil yetkisinin kaldırılması veya sınırlandırılması hem olağan temsil yetkisi hem de olağanüstü temsil yetkisi bakımından uygulanabileceği yönünde bkz. Bayram (n 2) 202.

¹³⁶ Öztan (n 3) 282.

¹³⁷ Akıntürk ve Ateş (n 7) 131; Kılıçoğlu (n 6) 177; Zevkililer, Cumalıoğlu ve Acabey (n 7) 90.

¹³⁸ Yalnız bu yönde bir talep için vesayet hükümleri uygulanmadığından aile mahkemeleri görevlidir: “Somut olayda, davacı, davasında, savurganlık, alkol veya uyuşturucu bağımlılığı, kötü yaşama tarzı, kötü yönetimi düzenleyen ve bu nedenle Vesayeti gerektiren T.M.K.nunun 406.maddesi kapsamında bir istemin bulunmadığı, davalı eşinin geliş güzel harcamalarından dolayı, evlilik birliğinin sarsılması, birlikteki yaşamlarının devamı sırasında evli eşlerin evlilik birliğinin korunması amacı ile davacı tarafından, davalı eşin harcamalarına kısıtlama getirilmesi istemi ile açılan ve T.M.K.188,190,196,198 ve 199 maddelerinin tartışılması gereken bir dava olduğu anlaşılmıştır. Bu durumda, uyuşmazlığın Aile Mahkemesinde görülüp, çözümlenmesi gerekmektedir...”, 17. HD., E. 2010/5402 K. 2011/1356 T. 18.2.2011; 20. HD., E. 2015/4001 K. 2015/2136 T. 26.3.2015.

¹³⁹ Havutcu (n 3) 152; Altunkaya (n 3) 668.

¹⁴⁰ Tarkan Göksu, ‘Personen- und Familienrecht Art. 1–456 ZGB-Partnerschaftsgesetz’, in Arnet R, Breitschmid P, Jungo A (eds), CHK - Handkommentar zum Schweizer Privatrecht (4. Aufl., Schulthess Juristische Medien AG 2023) 588.

¹⁴¹ Öztan (n 3) 281; Akıntürk ve Ateş (n 7) 131; Kılıçoğlu (n 6) 178; Bayram (n 2) 201.

Eşlerden birinin sürekli ihtiyaçlara ilişkin temsil yetkisinin kaldırılması için öncelikle o eşin temsil yetkisine sahip olması gerekir. Örneğin, işlem yapan eşin fiil ehliyetine sahip olmaması veya ayrı yaşama halinde zaten temsil yetkisi bulunmaz¹⁴². Ayrıca temsil yetkisinin sınırlanması veya kaldırılması için işlem yapan eşin temsil yetkisini kullanmada yetersiz kalması veya yetkisini aşmış olması gerekir¹⁴³. Bu kapsamda yetersizlik, işlemi yapan eşin bilgi, tecrübe veya kişisel özellikleri nedeniyle ekonomik işlemleri yapabilecek durumda olmamasını ifade eder¹⁴⁴. Temsil yetkisinin sınırlanması veya kaldırılması mutlak bir sonuç değildir. TMK m. 191 uyarınca buna ilişkin karar, koşullar değiştiğinde eşlerden birinin istemi üzerine hâkim tarafından değiştirilebilir.

Eşlerden biri, diğerinin temsil yetkisinin sınırlandırılmasını talep ettiyse bu durumda hakim temsil yetkisinin kaldırılmasına karar veremez. Ancak temsil yetkisinin kaldırılması talep edilmişse yalnızca sınırlandırılmasına karar vermesi mümkündür¹⁴⁵. Öte yandan temsil yetkisinin sınırlanması veya kaldırılması talep edilen eş hakkında kısıtlanmasını gerektirecek bir durum varsa hakim bunu resen yetkili ve sayet makamına bildirir (TMK m. 405 vd.).

Hakimin eşlerden birinin evlilik birliğini temsil yetkisini sınırlaması veya kaldırması halinde kişinin ehliyeti bundan etkilenmez. Üçüncü kişilerle dilediği işlemi yapabilir ancak bu işlemlerden yalnızca kendisi sorumlu olur¹⁴⁶. Eğer üçüncü kişi, işlemi yapan eşin yetkisinin sınırlandığını veya kaldırıldığını bilmiyorsa diğer eşin müteselsil sorumluluğu devam eder. Ancak müteselsil sorumlu olan eş, iç ilişkide işlemi yapan eşe rücu edebilir¹⁴⁷. Diğer eş, eşinin evlilik birliğini temsil yetkisinin sınırlandığını veya kaldırıldığını üçüncü şahıslara şahsen bildirir (TMK m. 190). Örneğin, yerleşim yerlerinin yakınında yer alan dükkanlara eşinin hukuki işlem yapma yetkisinin kaldırıldığını veya sınırlandırıldığını bildirebilir¹⁴⁸. Bildirim ile üçüncü kişilerin iyiniyet iddiasında bulunma imkanları sona erer¹⁴⁹. Ancak temsil yetkisini kaldırtan eşin üçüncü kişilere duyurması istenen etkiyi sağlamayacaksa hakimin kararın ilan edilmesine karar verebilir (TMK m. 190/2)¹⁵⁰. Sınırlama veya yetkinin kaldırılması bireysel olarak yahut mahkeme kararı ile ilan edilmedikçe üçüncü kişiler bundan etkilenmez¹⁵¹. Temsil yetkisinin sınırlandırılmasına veya kal-

¹⁴² Havutcu (n 3) 149.

¹⁴³ Akıntürk ve Ateş (n 7) 131; Erdem ve Makaracı Başak (n 7) 223.

¹⁴⁴ Hatemi (n 6) 91; Öztan (n 3) 283.

¹⁴⁵ Öztan (n 3) 284.

¹⁴⁶ Göksu (n 141) 590; Kılıçoğlu (n 6) 178; Hatemi (n 6) 91; Öztan (n 3) 284.

¹⁴⁷ Schlumpf ve Fraefel (n 10) 569; Bayram (n 2) 218.

¹⁴⁸ Akıntürk ve Ateş (n 7) 132; Kılıçoğlu (n 6) 178.

¹⁴⁹ Kılıçoğlu (n 6) 178; Hatemi (n 6) 91; Bayram (n 2) 219.

¹⁵⁰ Hatemi (n 6) 91; Öztaş (n 11) 282.

¹⁵¹ Zevkliler, Cumaloğlu ve Acabey (n 7) 90.

dırılmasına ilişkin karar ilan edilmiş ise temsil yetkisinin geri verilmesi halinde de bu değişikliğe ilişkin karar ilan olunur (TMK m. 191/2)¹⁵².

II. HGK., E. 2022/132 K. 2023/100 T. 22.2.2023 KARARI VE DEĞERLENDİRME

A. Karara Konu Olay

HGK kararına konu olan dava, bir menfi tespit davasıdır. Olayda bir özel okul, davacıya karşı davacının çocuğunun eğitim ücretinin tahsiline yönelik ilamsız icra takibi başlatmıştır. Ancak davacı, eşinin müşterek çocuğu kendisinin rızası olmadan davalı okula kaydettirdiğini ve kendisinin bir sözleşme imzalamadığını ileri sürerek takibe itiraz etmiştir. İlerleyen süreçte davacının itirazı reddedilmiş ve kendisine miras yolu ile intikal eden taşınmazların satışı yoluna gidilmiştir¹⁵³. Bu nedenle davacı, söz konusu icra takip dosyası yönünden borçlu olmadığına tespitine karar verilmesini talep etmiştir.

Davalı özel okul ise takibin davacı ve dava dışı eşinin müşterek çocuklarının okul ücreti için başlatıldığını; davacının rızası dışında çocukların okula kaydet-tirildiği yönündeki iddiasının gerçek dışı ve kötüniyetli olduğunu iddia etmiştir. Davalı, dava konusu borcun TMK m. 327'den doğduğunu ifade etmiş ve bu nedenle sözleşmeden değil kanundan kaynaklanan bir borç bulunduğunu ileri sür-müştür. Zira TMK m. 327 hükmüne göre çocuğun bakımı, eğitimi ve korunması için gerekli giderler anne ve baba tarafından karşılanır.

B. Mercilerin Çözüm Şekilleri

Dava konusu olayda ilk derece mahkemesi, takibin dayanağı olan sözleşme-nin özel okul ile diğer eş olmasından hareket ederek davacının taraf olmadığı bir sözleşmeyle ilgili borçtan sorumlu tutulamayacağını ve sorumlu olduğuna dair bir onayının bulunmadığını ifade etmiştir. Ayrıca ilk derece mahkemesi TMK'nın 327. maddesi çerçevesinde alınmış bir kararın mevcut olmadığını gerekçe gös-tererek davacı tarafından borçsuz olduğuna ilişkin açılan menfi tespit davasının kabulüne karar vermiştir. İlk derece mahkemesinin bu kararı özel okul tarafın-dan istinaf edilmiştir.

Bölge adliye mahkemesi ise ilk olarak davacının kendi rızası olmaksızın eşi tarafından çocuğun davalı okula kaydının yapıldığını iddia etse de, TMK m. 190 ve 195. maddeleri kapsamında hakim müdahalesi talep ettiğine ilişkin bir iddia veya ispatının bulunmadığını belirtmiş ve bu nedenle *"eşlerden biri tarafından yapılan sözleşme veya taahhüt edilen borcun anne ve baba açısından bağlayıcı*

¹⁵² Erdem ve Makaracı Başak (n 7) 223; Kılıçoğlu (n 6) 180; Hatemi (n 6) 91.

¹⁵³ Bu bağlamda eşlerin evlilik birliğinin temsili hallerinde üçüncü kişiye karşı tüm malvarlığı değerleriyle sorumlu olduğunu ifade etmek gerekir. Bu durum eşler arasındaki mal rejiminden de bağımsızdır. Dural, Ögüz ve Gümüş (n 11) 198; Havutcu (n 3) 122.

olacağı”nı ifade etmiştir. Ayrıca davalı okulun, borcun sebebi olarak sözleşmeye değil eğitim borcuna dayandığını gerekçe göstererek eğitim hizmeti alındığının çekişmesiz olmasından hareketle TMK m. 327 kapsamında davacının müşterek çocuğun eğitim giderlerinden sorumlu olduğuna kanaat getirmiştir. Bu doğrultuda bölge adliye mahkemesi ilk derece mahkemesinin kararını kaldırmış ve menfi tespit davasının reddine karar vermiştir. Bölge adliye mahkemesinin bu kararına karşı davacı temyiz isteminde bulunmuştur.

Temyiz talebi üzerine Yargıtay 3. Hukuk Dairesi, TMK m. 327’de yer alan hükmün; anne ve babanın çocuğa karşı yükümlülüğünü düzenlemekte olduğunu, üçüncü kişilere olan borçlarında müteselsil sorumlu olacakları anlamına gelmediğini ifade etmiştir. Yargıtay 3. dairesine göre “*Sözleşmeden doğan hak ve yükümlülükler ile sözleşmeye ilişkin her türlü talep hakkı sözleşmenin taraflarına aittir.*” Ayrıca Yargıtay 3. Dairesi istinaf mercii tarafından “*aile hukuku kurlarının sözleşmenin nispiliği ilkesini geçersiz kılacak şekilde yorumlanması*”nı doğru bulmamıştır. Böylece bölge adliye mahkemesi tarafından verilen karar Yargıtay özel dairesi tarafından bozulmuştur. Ancak bölge adliye mahkemesi Yargıtay’ın bozma kararına karşı önceki gerekçe tekrar edilmek suretiyle direnme kararı vermiştir.

Direnme yolu ile HGK’nın önüne gelen davada uyuşmazlık, “*müşterek çocuğun özel okul eğitimiyle ilgili davalı eğitim kurumu ve dava dışı baba/eş arasında imzalanan sözleşmede taraf olarak yer almayan davacı eşin 4721 sayılı Kanun’un 188, 189 ve 327 nci maddeleri çerçevesinde eğitim bedelinden sorumlu olduğunun kabul edilip edilemeyeceği*” olarak tespit edilmiştir. HGK ilk olarak, borç ilişkisinden doğan alacak haklarının nispi nitelikte olduğunu dolayısıyla tarafların yapmış oldukları sözleşmelerde kural olarak üçüncü kişileri etkileyemeyeceğini ifade etmiştir. Ancak HGK, borcun yalnızca sözleşmeden değil kanundan kaynaklanabileceğine de değinmiş ve TBK dışında diğer kanunlarda da borç kaynağı olarak düzenlenen noktaların olabileceğini belirtmiştir.

HGK, borç ilişkisinin nispiliğine ve borcun kaynaklarına ilişkin yaptığı bu genel değerlendirmeden sonra uyuşmazlığın çözümlenebilmesi için *evlilik birliğinin temsili* kurumunun kapsam ve mahiyetinin ortaya konulması gerektiğine değinmiş ve buna yönelik açıklamalar yapmıştır. Evlilik birliğinin yalnızca duygusal değil ekonomik birliktelik niteliğinde olduğunu ifade eden HGK; kural olarak borç ilişkileri yalnızca tarafları için hak ve borç doğurduğunu ancak gündelik hayatta eşlerin evlilik birliğinin ihtiyaçları için diğer eşin bizzat katılımı olmaksızın hukuki ilişkilere girebilmesini evlilik birliğinin işlevselliği ve ticari işlem hayatının korunması bakımından gerekli olduğunu belirtmiştir.

HGK, evlilik birliğini temsil etme yetkisinin konusunu “*ailenin ihtiyaçlarının karşılanması için yapılan hukuki işlemler ve hukuki işlem benzerleri*” olarak belirlemiştir. HGK’ya göre ailenin ihtiyaçları kanun tarafından iki ayrı alt kategoriye ayırmış ve “*ailenin sürekli ihtiyaçları*” ve “*diğer ihtiyaçları*” yönünden

bazı farklılıklar öngörülmüştür. HGK tarafından TMK m. 188 hükmü ve evlilik birliğinin temsili şu şekilde değerlendirilmiştir:

“Anılan maddenin birinci fıkrasında; ailenin sürekli ihtiyaçları için temsil yetkisi düzenlenmiş ve bu konuda ortak yaşamın devamı süresince eşlerden her birinin evlilik birliğini temsil edebileceği belirlenmiştir. Bu hâl evlilik birliğinin “olağan temsili” olarak anılır... İkinci fıkrada ise; sürekli ihtiyaç dışında kalan ihtiyaçlar yönünden eşin evlilik birliğini temsilen işlem yapabilmesini ancak diğer eş yahut hâkim tarafından bu hususta yetkili kılınması veya birliğin yararı bakımından gecikmesinde sakınca bulunulan bir hâlde diğer eşin hastalığı ve benzeri nedenlerle rızasının alınamıyor olması koşuluna bağlanmıştır. Başka bir anlatımla, ailenin sürekli ihtiyacı dışında kalan ‘diğer ihtiyaçlar’ yönünden kural olarak eşlerden hiçbirinin evlilik birliğini temsil yetkisi bulunmamaktadır; ancak ve ancak bu işlem yapılmadan önce açık yahut örtülü olarak diğer eş tarafından veya haklı nedenle hâkim tarafından yetkilendirilmişse veyahut aciliyet bulunmasına rağmen diğer eşin rızasının alınamaması gibi bir hâl söz konusuysa ‘olağan üstü temsil yetkisi’ olarak isimlendirilen durum ortaya çıkacaktır. Bu üç hâlden birinin mevcut olmaması durumunda, yapılan işlem diğer eş tarafından sonradan örtülü olarak onaylansa bile, birliği temsilen yapılmış sayılmaz.”

Yapılan bu değerlendirmelerden sonra HGK’ya göre üzerinde durulması gereken nokta, özel okula kayıt işleminin ailenin sürekli ihtiyaçlarından olup olmadığı noktasıdır. HGK, sürekli ihtiyaç kavramının kanunda tanımlanmadığını, “her ailenin sosyal ve ekonomik düzeyine, kültürel durumu, alışkanlıkları ve yerel örf ve adetlerine göre” değişebileceğini ifade etmiş ancak genel olarak “ortak yaşamla maddi bağlantı içinde olan, evlilik birliğinin günlük ve olağan ihtiyaçlarının giderilmesine ilişkin hukuki işlemler” olarak tanımlamıştır. Ailenin diğer ihtiyaçları ise gerek aile ekonomisine getirdiği yük gerekse alınan kararın eşlerin ortak akıyla hareket etmesini gerektirmesi nedeniyle günlük alım satım, olağan eğitim, küçük onarım işleri gibi mutad ihtiyaçların giderilmesi seviyesinden öteye geçen ve aile için alışılmışın dışında sonuç doğuran işlemler olarak ifade edilmiştir.

HGK, dava konusuna ilişkin bu incelemelerden sonra uyuşmazlık konusunu değerlendirmiştir. Bu kapsamda yaptığı ilk tespit, TMK m. 342 kapsamında çocuğun yasal temsilcisi olarak anne ve babadan her birinin tek başına müşterek çocuğun okula kayıt işlemini gerçekleştirebileceği yönündedir¹⁵⁴. Ancak HGK’ya

¹⁵⁴ Eşlerden birinin velayet hakkı çerçevesinde üçüncü kişilerle yaptığı işlemlerde TMK m. 188’e göre birliğin temsili hükümlerine dayanılamayacağı yönünde karşı görüş için bkz. Havutcu (n 3) 51 ve Altunkaya (n 3) 647; Ancak yukarıda ifade edildiği üzere öğretide özel okula kayıt sözleşmesini TMK m. 188 vd. hükümleri kapsamında değerlendiren yazarlar da bulunmaktadır, bkz. yukarıda dipnot 67.

göre anne ve babanın çocuğun eğitim giderlerinden birlikte sorumlu olması (m. 327), söz konusu hukuki işlemi tek başına yapabilme hâli (m. 342) ve evlilik birliğini temsil yetkisi (m. 188) “birbirinden farklı amaçlara hizmet eden” yasal düzenlemelerdir. HGK borcun TMK m. 327 hükmünde olduğu gibi bir kanun hükmünden doğabileceğini kabul etmekle birlikte bu hükmün “eşler arasındaki iç ilişkide eşlerin eşit hak ve sorumluluk altında olduğunu” gösterdiğini, “üçüncü kişilere salt bu nedenle hukuki işlemin tarafı olmayan eşe karşı da talepte bulunma hakkı vermediğini” ve sözleşmelerin nispiliğinin asıl olduğunu belirtmiştir.

Bununla birlikte HGK; sözleşmelerin nispiliğinin mutlak bir kural olmadığını, taraflarca veya kanunda aksinin öngörülebileceğini ifade ederek TMK m. 188 hükmü uyarınca evlilik birliğinin temsiline ilişkin düzenlemelerin de bu kapsamda kanunda aksi öngörülen hallerden biri olduğuna değinmiştir. Ancak HGK’ya göre söz konusu temsil hali yalnızca kanunun çizdiği sınırlar içinde işlerlik kazanır ve bu kapsamda yapılan bir işlem yoksa diğer eşin sorumluluğu doğmaz.

Netice olarak HGK; dava konusu olayda yer alan özel okula kayıt işlemini “işlemi yapan ebeveynin velâyet hakkı çerçevesinde çocuğun yasal temsilcisi olarak borç altına girdiği ve diğer eşin rızasıyla hareket ettiğinin karinen kabul edildiği bir durum” olarak kabul etmiştir. Ancak HGK’ya göre bu işlem “eşin diğerinin bilgisi ve rızasına ihtiyaç duymaksızın gerçekleştirebileceği alelade bir karar” niteliğinde değildir. Bu nedenle ailenin sürekli ihtiyaçları kapsamında yer almaz¹⁵⁵. Dolayısıyla HGK’ya göre işlem yapan eşin olağan temsil yetkisini kullandığından bahsedilemez ve olağanüstü temsile ilişkin de aranan şartlar gerçekleşmediğinden davacı eşin sözleşmeyi akdeden dava dışı eş ile birlikte müteselsil sorumlu olduğu kabul edilemez.

C. Değerlendirmelerimiz

HGK, konuyu değerlendirirken öncelikle borçlar hukukunun temel ilkelelerinden olan sözleşmenin nispiliği ilkesine vurgu yapmıştır. Borç ilişkilerinden doğan alacak hakkı aynı haklar ile kişilik haklarının aksine nispi niteliktedir¹⁵⁶. Her sözleşme kural olarak yalnız kendi tarafları için haklar ve borçlar doğurur¹⁵⁷. Üçüncü kişilerin sözleşme sebebi ile borç altına girmesi veya hak ileri sürmesi istisnai haller dışında mümkün değildir¹⁵⁸. Buna sözleşmelerin nispiliği prensibi

¹⁵⁵ Benzer yönde bkz. Kılıçoğlu (n 6) 174; Erdem ve Makaracı Başak (n 7) 220; Öztan (n 3) 270.

¹⁵⁶ Eren (n 15) 19; Ahmet M. Kılıçoğlu, Borçlar Hukuku Genel Hükümler (26. Baskı, Turhan Kitabevi 2022) 16; M. Kemal Oğuzman ve M. Turgut Öz, Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt-I (20. Baskı, Vedat Kitapçılık 2022) 28; Necip Kocayusufpaşaoğlu vd., Borçlar Hukuku Genel Bölüm Birinci Cilt (7. Baskı Filiz Kitabevi 2017) 15-16.

¹⁵⁷ Selahattin Sulhi Tekinay vd., Borçlar Hukuku Genel Hükümler (7. Baskı, Filiz Kitabevi 1993) 60; Kılıçoğlu (n 157) 16; Oğuzman ve Öz (n 157) 28; Kocayusufpaşaoğlu vd. (n 157) 15-16.

¹⁵⁸ Kocayusufpaşaoğlu vd. (n 157) 15-16; Eren (n 15) 19; Kılıçoğlu (n 157) 16; Oğuzman ve Öz (n 157) 28.

denmektedir¹⁵⁹. Söz konusu olayda davacı annenin sözleşmeye taraf olmadığı açık olup, bu ilkenin istisnasına gidilebilmesi ancak açık bir kanun hükmü veya taraf iradesi ile mümkündür.

Her ne kadar TMK m. 327 gereğince anne ve baba, çocuklarının bakım ve eğitim giderlerinden birlikte sorumlu olsalar da HGK, bu hükmün, aile içi sorumluluk rejimini düzenlediğini ifade etmiştir. Yani, çocukların bakım ve eğitim giderlerinden doğan sorumluluğun paylaşılması eşler arasındaki iç ilişkiye dairedir. Söz konusu hüküm, eşlerden biri tarafından üçüncü kişiyle yapılan sözleşmeden diğer eşin de doğrudan sorumluluğunu doğurmaz. Zira bu tür bir yükümlülük, ancak açık bir sözleşme veya TMK m. 188 uyarınca doğan temsil yetkisi ile mümkün olabilir. Kanaatimizce HGK tarafından TMK m. 327 için yapılan bu tespit, söz konusu uyuşmazlıkta uygulanacak hükümlerin belirlenmesi bakımından önemli ve isabetlidir. Bu tespit ile birlikte, davalı okulun doğrudan TMK m. 327 sebebiyle kanundan doğan bir borcun bulunduğu yönündeki iddiaları bertaraf edilmiş olur. Böylece borcun eşlerden biri tarafından akdedilen sözleşmeden kaynaklandığı noktasından hareket etmek ve devamında evlilik birliğinin temsiline ilişkin hükümleri incelemek gerekir.

Evlilik birliğinin temsiline ilişkin hükümler uyarınca ilk yapılması gereken tespit, özel okula kayıt işleminin evlilik birliğinin ihtiyaçları bakımından nitelendirilmesidir. TMK m. 188 uyarınca eşlerden biri, evlilik birliğinin gündelik ihtiyaçları kapsamında diğerinin rızası aranmaksızın işlem yapabilir. Ancak, HGK bu düzenlemenin sınırlarını net bir şekilde çizmekte; özel okul gibi yüksek maliyetli eğitim sözleşmelerinin gündelik ve olağan ihtiyaç kapsamında değerlendirilemeyeceğini belirtmektedir¹⁶⁰. HGK, eşlerden biri tarafından yapılan hukuki işlemleri değerlendirirken *önceden bu konuyla ilgili görüşmeye ihtiyaç duyup duymayacaklarını* da dikkate almaktadır¹⁶¹. HGK'ya göre eşlerin önceden konu ile ilgili görüşmeye ihtiyaç duydukları işlemler evlilik birliğinin sürekli ihtiyaçları kapsamında değil, diğer ihtiyaçları kapsamındadır. Dolayısıyla bu işlemler olağan temsil yetkisinin dışında yer alır ve müteselsil sorumluluk için artık ya diğer eşin açık rızası ya da olağanüstü temsile ilişkin diğer koşullar gereklidir.

Kanaatimizce de özel okula kayıt sözleşmesinin akdedilmesi evlilik birliğinin sürekli ihtiyaçları kapsamında değil, diğer ihtiyaçları kapsamındadır. İlk olarak

¹⁵⁹ Eren (n 15) 19; Tekinay vd. (n 158) 60.

¹⁶⁰ Benzer yönde: “Somut olayda müşterek çocuk ...’un özel öğretim kurumundan eğitim hizmeti almasının ailenin sürekli ihtiyaçlarından olmadığına, sözleşmede imzası bulunmayan davalının davacıya karşı sorumluluğu bulunmadığına, dosyadaki yazılara, kararın dayandığı delillerle yasaya uygun gerektirici nedenlere ve özellikle delillerin takdirinde bir isabetsizlik bulunmamasına göre yerinde olmayan bütün temyiz itirazlarının reddi ile usul ve yasaya uygun olan hükmün onanmasına karar verilmesi gerekmektedir...”, 13. HD., E. 2017/2580 K. 2020/1430 T. 6.2.2020; 3. HD., E. 2020/7471 K. 2021/1796 T. 22.2.2021.

¹⁶¹ Benzer yönde bkz. Havutcu (n 3) 72-73.

konunun eşler tarafından önceden görüşmeye ihtiyaç doğuracak nitelikte olması bizce de oldukça isabetli bir ölçüdür. Nitekim müşterek çocuğun eğitim hayatına yönelik olağan standartları aşan bir kararın verilmesi ve buna yönelik bir sözleşme akdedilmesi söz konusu işlemi alelade bir karar olmaktan çıkartmaktadır. Öte yandan, müşterek üç çocuğun birden fazla eğitim yılı boyunca davalı özel okulda öğrenim görmesi, ekonomik açıdan değerlendirildiğinde, bu kayıt işleminin somut olayda eşler bakımından artık sürekli bir ihtiyaç haline gelip gelmediği konusunda tereddüt uyandırabilir. Ancak kanaatimizce müşterek üç çocuğun, birden fazla yıl özel okulda eğitim görmüş olması bu kayıt işlemini sürekli ihtiyaç kapsamına sokmak için yeterli değildir. İfade edildiği üzere bu sözleşme yine de eşlerin öncesinde üzerinde konuşmaya ihtiyaç duyacakları niteliktedir ve evlilik birliğinin olağan kararlarından biri olarak değerlendirilemez. Bu bağlamda sürekli ve diğer ihtiyaç nitelendirmesi yaparken ailenin sosyal ve ekonomik durumu tek kıstas olarak düşünülemez. Aksi halde eşler bakımından ekonomik olarak vermesi kolay kararların her halükarda sürekli ihtiyaç kapsamında kalması mümkündür. Bu nedenle verilen kararın içeriği de eşlerin ekonomik durumlarının yanı sıra değerlendirilmeye dahil edilmelidir.

Dava konusu sözleşmenin evlilik birliğinin diğer ihtiyaçları kapsamında olduğu tespit edildikten sonra eşlerin müteselsil sorumlu tutulabilmeleri için TMK m. 188/2’de aranan hallerden biri olup olmadığı değerlendirilmelidir. Somut olay bakımından hakimin işlem yapan eşi yetkili kılması yahut gecikmesinde sakınca bulunan bir halin varlığı söz konusu değildir. Bu nedenle işleme taraf olmayan eşin, sözleşmeyi akdeden eşi yetkili kılıp kılmadığı değerlendirilmelidir. Karardan anlaşıldığı üzere işleme taraf olmayan davacı eş, böyle bir yetki vermemiş, hatta diğer eşin kendi rızası olmadan müşterek çocuğu davalı okula kaydettirdiğini ileri sürmüştür. Sonuç olarak işlemi yapan eş, diğer ihtiyaçlara yönelik bir işlem yapmıştır ancak TMK m. 188/2 de aranan şartlar gerçekleşmediğinden bu işlem adına olağanüstü temsil yetkisi de yoktur. Dolayısıyla işleme taraf olmayan davacı eşin, TMK m. 189/1 uyarınca müteselsil sorumluluğu doğmamaktadır.

Ancak değerlendirilmesi gereken ve eşlerin müteselsil sorumluluğunu gerektirecek son bir ihtimal daha vardır ki, o da TMK m. 189/2 uyarınca *temsil yetkisinin üçüncü kişilerce anlaşılamayacak şekilde* aşılması halidir. Her ne kadar müşterek üç çocuğun iki yıl davalı özel okulda eğitim görmesi yapılan işlemi sürekli ihtiyaç kategorisine dahil etmese de; bu olgular, işlemi yapan eşin temsil yetkisini üçüncü kişi konumundaki davalı okul tarafından anlaşılamayacak şekilde aştığı yönünde değerlendirilebilir. Bu değerlendirme kanaatimizce iki şekilde yapılabilir. İlk olarak her ne kadar yapılan işlem diğer ihtiyaçlar kategorisinde olsa da müşterek diğer çocuklar bakımından da yapıldığı ve tekrarlandığı için özel okul tarafından artık sürekli ihtiyaç olarak nitelendirilmiş ve işlem yapan eşin de zaten yetkili olduğu düşünülmüş olabilir. Bu kapsamda yapılan işlemde, evlilik birliğinin ekonomik gerçekleriyle dışarı yansıtılan görüntü uyuşmadığından temsil

yetkisi aşılmış olur ve TMK m. 189/2'nin uygulanması gündeme gelir¹⁶². İkinci olarak davalı okul, yapılan işlemi diğer ihtiyaç olarak değerlendirmesine rağmen aynı gerekçelerle işleme taraf olmayan eşin örtülü bir yetkilendirmesi olduğunu da düşünmüş olabilir¹⁶³. Nitekim daha önce de ifade edildiği üzere tekrarlayan girişimler bakımından örtülü bir yetkilendirmenin kabul edilebileceği öğretide de ileri sürülmüştür¹⁶⁴. Dolayısıyla bu ihtimal bakımından da kanaatimizce TMK m. 189/2 hükmünün uygulanması mümkündür.

HGK kararı bu noktada TMK m. 189/2 hükmünü değerlendirmekte ve buna ilişkin bir gerekçelendirme yapmakta eksik kalmaktadır. İlgili fıkra kararda yalnızca genel bilgiler kısmında geçirilmiş ancak somut olay ile bağlantısı kurulmamıştır. Bu bağlamda dava, örneğin müşterek tek bir çocuğun özel bir okuldaki ilk yılında akdedilen sözleşmeye ilişkin bir davadan farklıdır. Kararda verilen bilgiler ışığında özel okulun TMK m. 189/2 uyarınca korunması ve eşlerin müteselsil sorumlu tutulması mümkün görünmektedir. Kanaatimizce eğer somut olayda taraflar bakımından bunu önleyecek farklı olgular veya TMK m. 189/2 hükmünün uygulanmasını engelleyen başka sebepler varsa bunlara yer verilerek ayrıntılı bir gerekçelendirilme yapılması, kararın dayanaklarının açıkça ortaya konması bakımından daha isabetli olurdu.

HGK'da azınlıkta kalan karşı görüş; çok yıllık okul kaydının annenin rızası dışında olamayacağını ve bu durumun hayatın olağan akışına aykırı olduğunu, eğitim giderlerinin evlilik birliğinin sürekli ihtiyacı sayılacağını, bu nedenle temsil yetkisinin sınırları içinde kaldığını ve sorumluluğun kanundan doğduğunu savunmuştur. Ancak bu görüş, incelenen gerekçelerle çoğunluk tarafından kabul görmemiştir. Kanaatimizce de bu görüş, yukarıda açıklanan gerekçelere ek olarak nispilek ilkesinin sınırlarını belirsizleştirdiği ve temsilin kapsamını genişlettiği için isabetli değildir.

Karşı görüşte yer alan ve aynı zamanda davalı tarafından da ileri sürülen bir diğer nokta, rızası olmaksızın müşterek çocuk davalı özel okula kaydettirilmesine rağmen davacı annenin buna yönelik bir hukuki yola başvurmamış olmasıdır. Benzer şekilde istinaf mercii de davayı reddederken “*TMK'nın 188, 189, 190 ve 195 inci madde hükümleri nazara alınarak davacının okula kayıt konusunda eşinin temsil yetkisine hâkimin müdahalesini talep ettiğini iddia veya ispat edemediği*” hususunu karar gerekçesinde belirtmiştir. HGK'nın yaklaşımına göre ise işlem yapan eşin temsil yetkisinin bulunmadığı durumlarda, diğer eşin yetkinin sınırlandırılması veya kaldırılması talebinde bulunması hukuken anlamlı değildir. HGK tarafından yapılan bu tespitin de bizim yukarıda vardığımız sonuç bakımından değerlendirilmesi gerekmektedir.

¹⁶² Benzer yönde bkz. Havutcu (n 3) 151.

¹⁶³ Bu yönde bkz. Hausheer, Reusser ve Geiser (n 3) 321.

¹⁶⁴ Bkz. yukarıda bölüm I.C., dipnot 84.

Öncelikle HGK, olayda diğer ihtiyaçlar kapsamında yapılan bir işlem tespit etmiş ve eşin yetkilendirmesi veya diğer şartlar bulunmadığından olağanüstü temsil yetkisinin olmadığını ifade etmiştir. Ancak izah ettiğimiz üzere, dışarı yansıtılan görüntü veya eşin örtülü yetkilendirmesi bakımından bir değerlendirme yapıldığında TMK m. 189/2 hükmünden üçüncü kişilerin faydalanabilmesi mümkündür. Bu durum aslında *temsil yetkisinin aşılması* kurumunun doğasından kaynaklanmaktadır. Yetkinin yokluğu halinde aşılmasından söz edilemez. Bu bağlamda HGK'nın değerlendirmesi ilk bakışta haklıdır. Ancak temel şartlar olan fiil ehliyeti, evlenmenin varlığı, ortak yaşamın devamı ve evlilik birliğinin ihtiyaçlarına yönelik bir işlem bulunuyorsa artık evlilik birliğinin temsiline ilişkin hükümler değerlendirme kapsamına alınmak durumundadır¹⁶⁵. Olağanüstü temsile ilişkin ek şartların sağlanmaması kanaatimizce TMK m. 189/2 hükmünün değerlendirilmesinin önünde bir engel teşkil etmez. Ancak örneğin işlem dışı eş, TMK m. 190 ve 195 kapsamında temsil yetkisine karşı müdahale talep etmiş ve okul da durumdan haberdar edilmiş olsaydı TMK m. 189/2'nin uygulanması iyiniyet şartı gerçekleşmediğinden mümkün olmazdı. İşleme taraf olmayan eşin bu yönde bir talepte bulunması zorunlu değildir. Fakat kanaatimizce özellikle olaydaki gibi hallerde eşin TMK m. 189/2 gereği sorumlu tutulması bakımından risk kendisi üzerindedir. Kanun koyucu bir yandan diğer ihtiyaçlar için müteselsil sorumluluğu belirli şartlara bağlayarak zorlaştırmış ve işleme taraf olmayan eşin menfaatini korumuş; diğer yandan ise TMK m. 189/2 hükmünün şartları gerçekleştiğinde iyiniyetli üçüncü kişilerin korunmasından yana bir tercihte bulunmuştur. Bu tercihin evlilik birliğinin üçüncü kişilerle olan işlemleri bakımından hakkaniyetli olduğu görüşündeyiz.

Netice olarak, HGK'nın söz konusu kararı, aile hukuku ile borçlar hukuku arasındaki sınırları belirginleştirmesi ve temsil yetkisinin sınırlarını somut olayın niteliğine göre değerlendirmesi bakımından önemli tespitler içermektedir. Özellikle özel okul kaydı gibi yüksek maliyetli ve süreklilik arz eden bir yükümlülüğün, evlilik birliğinin sürekli ihtiyaçları kapsamında değerlendirilemeyeceğini vurgulaması, TMK m. 188'in uygulama alanını işleme taraf olmayan eşin korunmasını sağlayacak şekilde çerçevede daraltmakta ve temsil yetkisini hukuki güvenlik ilkesiyle uyumlu biçimde sınırlamaktadır. Ayrıca TMK m. 327'de öngörülen eğitim giderlerine ilişkin yükümlülüğün yalnızca iç ilişki bakımından geçerli olduğunu, bu hükmün üçüncü kişiler yararına doğrudan borç ilişkisi kuramayacağını kabul etmesi, sözleşmelerin nispiliği ilkesine uygun düşmektedir. Bu yönleriyle karar, açık irade veya kanuni şartlar gerçekleşmeden diğer eş aleyhine sorumluluk doğmayacağına işaret ederek özel hukukun sorumluluk sistematığına saygı göstermektedir. Ancak her ne kadar HGK'nın kararı temsil yetkisinin sınırlarını ve sözleşmenin nispiliği ilkesini isabetli biçimde ortaya koysa da, kararın TMK m. 189/2 hükmünü yeterince tartışmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Karar bu yönüyle

¹⁶⁵ Bkz. yukarıda bölüm I.F., dipnot 142.

evlilik birliğini temsil yetkisinin üçüncü kişiler açısından öngörülebilirliğini göz ardı etme riski taşımaktadır. Bu nedenle iyiniyetli üçüncü kişilerin korunmasında, TMK m. 189/2'nin sağladığı dengeyi gözetmede eksik kalmaktadır. Kanaatimizce evlilik birliğini temsil yetkisinin sınırları ve aşılması, üçüncü kişi konumundaki özel okul açısından da titizlikle irdelenmeli ve özel okulun iyiniyetli olup olmadığı gerekçeli bir biçimde ele alınmalıydı.

SONUÇ

Evlilik birliğinin temsiline ilişkin Türk Medeni Kanunu hükümleri, aile hayatının devamlılığı ile işlem güvenliği arasında hassas bir denge kurmayı amaçlamaktadır. Eşlerin gündelik hayatın olağan akışı içinde birbirlerinin bilgisi ve rızasına ihtiyaç duymaksızın bazı hukuki işlemleri gerçekleştirebilmesini sağlayan TMK m. 188, bu dengenin temel dayanaklarından biridir. Ancak bu temsil yetkisi, evlilik birliğinin olağan sınırlarını aşan işlemlerde genişletici şekilde yorumlanamaz. HGK'nın 22.02.2023 tarihli, E. 2022/132, K. 2023/100 sayılı kararında da bu ilke korunmuş; eşlerden biri tarafından imzalanan özel okul sözleşmesinden diğer eşin, temsil yetkisinin sınırları dışında borçlandırılamayacağı kabul edilmiştir. Karar, sözleşmenin nispiliği ilkesini ve irade özerkliğini öne çıkararak borçlar hukukunun temel ilkelerine uygun bir yaklaşım sergilemiştir.

Bununla birlikte karar, Türk Medeni Kanunu m. 189/2 hükmünü yeterince tartışmadığı ve iyiniyetli üçüncü kişilerin korunması ilkesine gereken ağırlığı vermediğinden eleştiriye açık noktalar taşımaktadır. Söz konusu özel okulda, davacı eş ile işlemin tarafı olan dava dışı eşin müşterek üç çocuğun iki yıldır eğitim aldığı görülmektedir. Bu nedenle kanaatimizce davalı okul, dışarı yansıyan görüntüde ihtiyacın niteliği veya işlem yapan eşin diğer eş tarafından örtülü olarak yetkilendirildiği hususunda bir kanaate varabilir. Dolayısıyla özel okulun iyiniyetli üçüncü kişi konumunda olup olmadığı ayrıca değerlendirilmelidir. Bu tür durumlarda, evlilik birliğinin temsiline ilişkin kuralların, dış ilişkide üçüncü kişiler nezdindeki görünümüyle birlikte ele alınması gerekmektedir.

Sonuç olarak, aile hukukuna özgü temsil rejiminin sınırlarının belirlenmesinde hem bireylerin irade özgürlüğü hem de üçüncü kişilerin korunması birlikte gözeltmeli; özellikle çocuklara ilişkin işlemler bakımından TMK m. 188, 189 ve 327 hükümleri, sorumluluk ve sözleşmeye taraf olma ilişkisi bakımından hassasiyetle değerlendirilmelidir. İncelenen karar, bu dengeyi genel hatlarıyla isabetli biçimde kurmakla birlikte, temsilin üçüncü kişiler bakımından doğurduğu sonuçların daha kapsamlı incelenmesine ihtiyaç bulunduğu görülmektedir.

KAYNAKÇA

Açıkgöz KT, ‘Evlilik Birliğini Temsilin Borçlar Hukuku Bağlamında Temsil Yetkisi ile Karşılaştırılması’ (2023) 3(1) Kırıkkale Hukuk Mecmuası 29-45.

Akıntürk T ve Ateş D, Aile Hukuku (25. Baskı, Beta 2024).

Akipek J, Akıntürk T ve Ateş D, Kişiler Hukuku (18. Baskı, Beta 2021).

Akyol Ş, Türk Medeni Hukukunda Temsil (1. Baskı, Vedat Kitapçılık 2009).

Altunkaya M, ‘Evlilik Birliğinin Temsilinden Kaynaklanan Sorumluluk’ içinde Şebnem Akipek Öcal, Özge Uzun Kazmacı, Ahmet Ayar, Zeliha Gizem Sayın ve Nesli Şen Özçelik (eds) Medeni Kanun’un ve Borçlar Kanunu’nun 90. Yılı Uluslararası Sempozyumu I. Cilt (1. Baskı, 2017 Yetkin).

Bayram AE, ‘Eşlerin Evlilik Birliğini Temsil Yetkisinin Kaldırılması veya Sınırlanması’ (2022) 1 Yıldırım Beyazıt Hukuk Dergisi 189-228.

Demir M, ‘Türk Medeni Kanunu’na Göre Evlilik Birliğinin Temsili ve Aile Konutu ile İlgili İşlemler’, içinde Prof. Dr. Turgut Kalpsüz’e Armağan (1. Baskı, Turhan Kitabevi 2003).

Dural M ve Öğüz T, Türk Özel Hukuku Cilt-II Kişiler Hukuku, (19. Baskı, Filiz 2018).

Dural M, Öğüz T ve Gümüş M, Türk Özel Hukuku Cilt-III Aile Hukuku (19. Baskı, Filiz Kitabevi 2024).

Erdem M ve Makaracı Başak A, Aile Hukuku (1. Baskı, Seçkin 2022).

Eren F, Borçlar Hukuku Genel Hükümler (24. Baskı, Yetkin Yayınevi 2020).

Göksu T, ‘Personen- und Familienrecht Art. 1–456 ZGB-Partnerschaftsgesetz’, in Arnet R, Breitschmid P, Jungo A (eds), CHK - Handkommentar zum Schweizer Privatrecht (4. Aufl., Schulthess Juristische Medien AG 2023).

Güven K, İsviçre Medeni Kanunu’ndaki Son Gelişmeler (1. Baskı, Savaş Yayınevi 2023).

Hatemi H, Aile Hukuku (10. Baskı, On İki Levha Yayıncılık 2023).

___ __, Kişiler Hukuku (9. Baskı, On İki Levha Yayıncılık 2021).

Hausheer H, Reusser R ve Geiser T, ‘Artikel 166 / Absatz 1’ in Heinz Hausheer (ed.), BK - Berner Kommentar Band/Nr. II/1/2 (2. Aufl, Stämpfli Verlag AG 1999).

Havutcu A, Evlilik Birliğinin Temsili (1. Baskı, Seçkin 2006).

Karakaş T, Kişiyeye Sıkı Sıkıya Bağlı Haklar (1. Baskı, Turhan Kitabevi 2015).

Kılıçoğlu AM, Aile Hukuku (7. Baskı, Turhan Kitabevi 2024).

— — —, Borçlar Hukuku Genel Hükümler (26. Baskı, Turhan Kitabevi 2022).

Kocayusufoğlu N, Hatemi H, Serozan R ve Arpacı A, Borçlar Hukuku Genel Bölüm Birinci Cilt (7. Baskı, Filiz Kitabevi 2017).

Kurt E, ‘Kendilerine Yasal Danışman Atanan Kişilerin Hukuki Durumu’ (2016) 4(8) Antalya Bilim Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 41-80.

Oğuzman MK ve Barlas N, Medeni Hukuk (28. Baskı, On İki Levha Yayıncılık 2022).

Oğuzman MK ve Öz MT, Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt-I (20. Baskı, Vedat Kitapçılık 2022).

Oğuzoğlu HC, ‘Evlilik Birliğini Temsilde Medeni Kanunumuzun Dayandığı Esaslar’ (1950) 7(3) Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 312-324.

Öztan B, Aile Hukuku (6. Baskı, Turhan Kitabevi 2015).

Öztaş İ, ‘Evlilik Birliğinin Temsili ve Evlilik Birliğini Temsil Yetkisinin Sona Ermesi’ (2010) 16(1-2) Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi 247-284.

Schlumpf M, Fraefel C, ‘Personen- und Familienrecht Art. 1–456 ZGB-Partnerschaftsgesetz’, in Arnet R, Breitschmid P ve Jungo A (eds), CHK - Handkommentar zum Schweizer Privatrecht (4. Aufl., Schulthess Juristische Medien AG 2023).

Schmid U, ‘ZGB Kommentar Art. 166’, in Kostkiewicz JK, Wolf S, Amstutz M, Fankhauser R (eds), OFK - Orell Füssli Kommentar (4. Aufl., Orell Füssli Verlag AG 2021).

Tat O, Türk Medeni Kanunu’nda Yasal Danışmanlık (1. Baskı, On İki Levha Yayıncılık 2018).

Tekinay SS, Akman S, Burcuoğlu H ve Altop A, Borçlar Hukuku Genel Hükümler (7. Baskı, Filiz Kitabevi 1993).

Yalman S, ‘Evlilik Birliğinin Temsili ve Eşlerin Sorumluluğu’ (2004) 12(3-4) Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 7-30.

Zevkliler A, Cumalıoğlu E ve Acabey MB, Medeni Hukuk-III Aile Hukuku (1. Baskı, Adalet Yayınevi 2024).